

ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑΣ

ΠΜΣ «ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑ»

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΤΟΥ ΑΣΥΛΟΥ ΥΠΟ ΤΟ ΦΩΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣΦΑΤΗΣ
ΝΟΜΟΛΟΓΙΑΣ ΤΟΥ ΕΛΔΔΑ

THE RIGHT TO ASYLUM IN THE LIGHT OF RECENT CASE LAW OF THE
ECHR

Φοιτητής: Κεκεμπάνος Ελευθέριος (Α.Μ.: 0322Μ009)

Επιβλέπων Καθηγητής: Τσίρης Παναγιώτης

ΑΘΗΝΑ, 2025

ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΤΟΥ ΑΣΥΛΟΥ ΥΠΟ ΤΟ ΦΩΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣΦΑΤΗΣ ΝΟΜΟΛΟΓΙΑΣ ΤΟΥ ΕΔΔΑ

Περίληψη

Η παρούσα εργασία έχει αντικείμενο την μελέτη και την παρουσίαση της πρόσφατης νομολογίας του ΕΔΔΑ, η οποία αφορά παραβάσεις του Ελληνικού κράτους που σχετίζονται με το δικαίωμα του ασύλου. Στο πρώτο κεφάλαιο, επιχειρείται αρχικά μια παρουσίαση του νομικού πλαισίου που διέπει το δικαίωμα του ασύλου στην Ευρωπαϊκή Ένωση και την Ελλάδα, ενώ στη συνέχεια παρουσιάζεται ο τρόπος με τον οποίο γίνεται η ερμηνεία και η προστασία του δικαιώματος στο άσυλο από την ΕΣΔΑ και το ΕΔΔΑ.

Στο δεύτερο κεφάλαιο, παρουσιάζεται η σημαντικότερη νομολογία που αφορά καταδίκες της Ελλάδας για παραβάσεις που σχετίζονται με το δικαίωμα στο άσυλο. Η μελέτη της νομολογίας έχει σκοπό να εντοπιστούν τα δικαιώματα που παραβιάζονται και να κριθεί ο βαθμός συμμόρφωσης των Ελληνικών αρχών προς τους διεθνείς και ευρωπαϊκούς κανόνες για την προστασία του δικαιώματος στο άσυλο.

Abstract

The subject of this thesis is to study and present the recent case law of the ECHR, which concerns the violations of the Greek state related to the right to asylum. In the first chapter, an attempt is made to initially present the legal framework governing the right to asylum in the European Union and Greece, while then the way in which the right to asylum is interpreted and protected by the ECHR and the ECHR is presented.

In the second chapter, the most important case law concerning the convictions of Greece for violations related to the right to asylum is presented. The study of the case law aims to identify the rights that are violated and to assess the degree of compliance of the Greek authorities with international and European rules for the protection of the right to asylum.

Περιεχόμενα

Εισαγωγή	4
Κεφάλαιο 1 ^ο	5
Το άσυλο στην ΕΕ.....	5
Κριτική για το νέο σύμφωνο	10
Εθνική Νομοθεσία για το Άσυλο	11
Η έννοια και η προστασία του ασύλου από την ΕΣΔΑ και το ΕΔΔΑ	13
Ασφαλής χώρα	14
Ατομική προσφυγή.....	15
Κεφάλαιο 2 ^ο	17
Νομολογία ΕΔΔΑ	17
Η νομολογία του ΕΔΔΑ μέχρι την εφαρμογή του Ν. 4636/2019.	18
<i>Κράτηση και συνθήκες κράτησης αιτούντων άσυλο</i>	<i>19</i>
<i>Επαναπροώθηση</i>	<i>21</i>
<i>Προσβασιμότητα στη διαδικασία ασύλου</i>	<i>21</i>
<i>Ρατσιστικά επεισόδια</i>	<i>23</i>
<i>Η ανεπάρκεια του ελληνικού συστήματος δικαστικής προστασίας των κρατούμενων αιτούντων άσυλο</i>	<i>23</i>
<i>Προσβασιμότητα σε κοινωνικές ανάγκες</i>	<i>24</i>
<i>Στέρηση ελευθερίας</i>	<i>25</i>
<i>Γενικότερες συνθήκες στην Ελλάδα.....</i>	<i>25</i>
Η νομολογία του ΕΔΔΑ μετά από την εφαρμογή του Ν. 4636/2019.	26
<i>Έλεγχος της νομιμότητας της κράτησης.....</i>	<i>26</i>
<i>Δικαίωμα στη ζωή.....</i>	<i>27</i>
<i>Απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση.....</i>	<i>30</i>
<i>Ενδεδειγμένη και αποτελεσματική έρευνα</i>	<i>31</i>
<i>Συνθήκες διαβίωσης, περίθαλψη.....</i>	<i>32</i>
<i>Αποτελεσματική προσφυγή</i>	<i>34</i>
<i>Ελλιπή ένδικα μέσα – διαδικαστικές εγγυήσεις.....</i>	<i>34</i>
<i>Ασυνόδετοι ανήλικοι.....</i>	<i>35</i>
<i>Επαναπροωθήσεις</i>	<i>38</i>
Συμπεράσματα	41
Προτάσεις	51

Εισαγωγή

Η ανάλυση της νομολογίας που προκύπτει από τις αποφάσεις του ΕΔΔΑ αποτελεί σημαντική πηγή για την εμπειριστατωμένη διερεύνηση πραγματικών περιστατικών παραβίασης του δικαιώματος στο άσυλο. Ιδιαίτερα έπειτα από τις πιο πρόσφατες εξελίξεις στο Κοινό Ευρωπαϊκό Σύστημα Ασύλου κατά το 2024 και την καταδίκη της Ελλάδας για τις πρακτικές επαναπροωθήσεων, είναι πιο επίκαιρο από ποτέ το να ανατρέξουμε στον τρόπο με τον οποίο διαχειρίζονται οι Ευρωπαϊκοί μηχανισμοί το μεταναστευτικό ζήτημα και στους προβληματισμούς που εγείρονται από αυτό. Η υπόθεση είναι ότι μέσα από τη μελέτη των πρόσφατων αποφάσεων, θα μπορέσει να εξαχθεί ένα έγκυρο συμπέρασμα για την πορεία της παροχής ασύλου και της προστασίας των προσώπων που υπόκεινται σε διωγμό. Ο εντοπισμός των πραγματικών περιστατικών παραβίασης των δικαιωμάτων και απάνθρωπης μεταχείρισης, θα βοηθήσει ώστε να συμπεράνουμε εάν το ελληνικό σύστημα ασύλου λειτουργεί προς όφελος των αιτούντων άσυλο, εάν κινείται σύμφωνα με τους πρωτογενείς κανόνες δικαίου της Ευρώπης για τα δικαιώματα του ανθρώπου και σε τι βαθμό έχει συμμορφωθεί το Ελληνικό κράτος με τη νομολογία του ΕΔΔΑ για την προστασία των δικαιωμάτων των αιτούντων άσυλο, παρέχοντας τους τις υπηρεσίες και τις υλικές συνθήκες που δικαιούνται.

Κεφάλαιο 1^ο

Το άσυλο στην ΕΕ

Τα όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης έχουν διαμορφώσει μέχρι σήμερα ένα πλούσιο νομικό πλαίσιο που καλύπτει όλες τις πτυχές σχετικά με την υποδοχή και διαχείριση των προσώπων που χρήζουν διεθνούς προστασίας. Τη βάση για την προστασία των δικαιωμάτων που αφορούν την προστασία του ασύλου, μπορούμε να την εντοπίσουμε στο άρθρο 18 του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ε.Ε., στον οποίο το δικαίωμα στο άσυλο ακολουθεί τις διατάξεις της Σύμβασης της Γενεύης του 1951¹. Συμπληρωματικά στην Ευρωπαϊκή νομοθεσία, η μέριμνα για τους αλλοδαπούς προβλέπεται έμμεσα στη γενική αναφορά για τη διαμόρφωση ενός ασφαλούς χώρου από την παράγραφο 2 του άρθρου 3 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση: « Η Ένωση παρέχει στους πολίτες της χώρο ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης χωρίς εσωτερικά σύνορα, μέσα στον οποίο εξασφαλίζεται η ελεύθερη κυκλοφορία των προσώπων σε συνδυασμό με κατάλληλα μέτρα όσον αφορά τους ελέγχους στα εξωτερικά σύνορα, το άσυλο, τη μετανάστευση και την πρόληψη και καταστολή της εγκληματικότητας.²».

Σε αρμονία με τη Σύμβαση της Γενεύης κινείται η Ευρωπαϊκή πολιτική για το άσυλο, όπως επισημαίνεται και με το άρθρο 78, παρ. 1 της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΣΛΕΕ): «...πρέπει να συνάδει με τη Σύμβαση της Γενεύης της 28ης Ιουλίου 1951 και με το Πρωτόκολλο της 31ης Ιανουαρίου 1967 περί του καθεστώτος των προσφύγων, καθώς και με άλλες συναφείς συμβάσεις». Η ανάγκη για μια κοινή προσέγγιση στα συστήματα ασύλου των χωρών προέκυψε από τις διεθνείς εξελίξεις που αύξησαν τα ρεύματα των αιτούντων άσυλο και της παράνομης μετανάστευσης, διευκολύνοντας και την μετακίνηση μεταξύ των κρατών-μελών³. Οι βάσεις για την κοινοτική αρμοδιότητα σε θέματα μετανάστευσης και ασύλου, τέθηκαν με τη Συνθήκη του Μάαστριχτ του 1992 (Συνθήκη για την

¹Άρθρο 18, ΧΘΔΕΕ: «το δικαίωμα του ασύλου διασφαλίζεται τηρουμένων των κανόνων της σύμβασης της Γενεύης της 28ης Ιουλίου 1951 και του Πρωτοκόλλου της Νέας Υόρκης της 31ης Ιανουαρίου 1967 σχετικά με το καθεστώς των προσφύγων και σύμφωνα με την συνθήκη για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας», και άρθρο 33 της Σύμβασης της Γενεύης: «Ουδεμία συμβαλλόμενη χώρα θα απελαύνει ή θα επαναπροωθεί καθ' οιονδήποτε τρόπον, πρόσφυγες, εις τα σύνορα εδαφών ένθα η ζωή ή η ελευθερία αυτών απειλούνται...»

²Ενοποιημένη απόδοση της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση και της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, διαθέσιμο στο <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=celex%3A12016ME%2FTXT>

³ Εξελίξεις και Προκλήσεις στον Χώρο Ελευθερίας, Ασφάλειας και Δικαιοσύνης της ΕΕ

Ευρωπαϊκή Ένωση), ενώ το πρώτο δεσμευτικό κείμενο που προέκυψε ήταν η Σύμβαση του Δουβλίνου του 1990, που τέθηκε σε ισχύ το 1997. Η ΕΕ σε πρώτη φάση κατά την περίοδο 1999-2005, διαμορφώνει μια κοινή πολιτική για το άσυλο και τον έλεγχο των συνόρων στο πλαίσιο του κανονισμού Δουβλίνο, εφαρμόζοντας κοινά πρότυπα για τις διαδικασίες και εισάγοντας τον όρο του υπεύθυνου κράτους μέλους⁴.

Στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Τάμπερε το 1999, θέτονται οι βάσεις που οδηγούν στη διαμόρφωση του ΚΕΣΑ και επιβεβαιώνεται η σημαντική αρχή της μη επαναπροώθησης⁵, η οποία αποτυπώνεται και στον κανονισμό του Δουβλίνου⁶ για τον καταμερισμό της ευθύνης στην εξέταση των αιτημάτων ασύλου, σύμφωνα με τον οποίο υπεύθυνο καθορίζεται ένα μόνο κράτος για να εξετάσει την αίτηση. Οι δυσλειτουργίες της σύμβασης του Δουβλίνου οδηγούν στον Κανονισμό 343/2003, γνωστό ως Δουβλίνο II, με τον οποίο καθιερώθηκε η αρχή της πρώτης χώρας υποβολής αίτησης ασύλου, κατά την οποία ένα κράτος μπορούσε να αρνηθεί να εξετάσει μια αίτηση εάν διαπίστωνε ότι υπεύθυνο είναι άλλο κράτος, επειδή εισήλθε μέσω αυτού στην Ευρωπαϊκή Ένωση ο ενδιαφερόμενος. Ο κανονισμός προβλέπει στο άρθρο 10 ότι υπεύθυνο είναι το κράτος στο οποίο εισήλθε παρανόμως ο αιτών άσυλο⁷. Είναι όμως δυνατό να αναλάβει ένα κράτος την ευθύνη αυτόβουλα, όπως προβλέπεται και από το άρθρο 3 § 2 του Κανονισμού⁸, ενώ κατά το άρθρο 15 προβλέπεται η δυνατότητα να επανενωθεί μια οικογένεια για ανθρωπιστικούς λόγους, από κράτος που δεν θεωρείται αρχικά υπεύθυνο⁹ και αναγνωρίζει την ιδιαίτερη

⁴M.S.S. κατά Βελγίου και Ελλάδας, § 62-63, διαθέσιμο στο <https://hudoc.echr.coe.int/#!%22tabview%22:%22document%22,%22itemid%22:%22001-103050%22>}}

⁵https://euaa.europa.eu/sites/default/files/publications/2022-06/Asylum_Procedures_JA_EL.pdf, σελ. 37

⁶Ο.π. σελ. 35

⁷άρθρο 10 παρ. 1 του Κανονισμού: «όταν διαπιστώνεται ότι ο αιτών άσυλο διέβη παρανόμως, οδικώς ή δι αέρος τα σύνορα κράτους μέλους προερχόμενος από Τρίτη χώρα, τότε το κράτος αυτό είναι υπεύθυνο για την εξέταση της αίτησης ασύλου. Η ευθύνη παύει να υφίσταται δώδεκα μήνες μετά την ημερομηνία κατά την οποία έλαβε χώρα η παράνομη διάβαση των συνόρων».

⁸άρθρο 3 § 2 Κανονισμού Δουβλίνου II : «Κατά παρέκκλιση από την παράγραφο 1, κάθε κράτος μέλος δύναται να εξετάζει αίτηση ασύλου που έχει κατατεθεί από υπήκοο τρίτης χώρας, ακόμη και αν δεν είναι υπεύθυνο για την εξέταση δυνάμει των κριτηρίων που ορίζονται στον παρόντα κανονισμό. Στην περίπτωση αυτή, το εν λόγω κράτος μέλος καθίσταται το υπεύθυνο κράτος μέλος κατά την έννοια του παρόντος κανονισμού και αναλαμβάνει τις υποχρεώσεις που συνδέονται με αυτή την ευθύνη. Ενδεχομένως, ενημερώνει το κράτος μέλος που ήταν προηγουμένως υπεύθυνο, το κράτος μέλος που διεξάγει διαδικασία προσδιορισμού του υπευθύνου κράτους μέλους ή το κράτος μέλος στο οποίο υποβλήθηκε αίτημα αναδοχής ή εκ νέου ανάληψης του αιτούντος».

⁹άρθρο 15 Κανονισμού Δουβλίνου II : «Κάθε κράτος μέλος δύναται, ακόμη και αν δεν είναι υπεύθυνο κατ' εφαρμογή των κριτηρίων του παρόντος κανονισμού, να επανενώσει μέλη οικογένειας καθώς και άλλους εξαρτώμενους συγγενείς για ανθρωπιστικούς λόγους, βάσει ιδίως οικογενειακών ή πολιτισμικών

αντιμετώπιση προς τους ασυνόδευτους ανήλικους¹⁰. Με την οδηγία 2003/9/EK, της οποίας σκοπός είναι «η θέσπιση ελάχιστων προτύπων για την υποδοχή των αιτούντων άσυλο στα κράτη μέλη»¹¹. Μάλιστα επισημαίνεται ότι οι στόχοι της δράσης αυτής δεν είναι δυνατόν να επιτευχθούν επαρκώς από τα κράτη μέλη και για αυτό ανάγονται σε κοινοτικό επίπεδο.

Η κοινή πολιτική επεκτείνεται στη συνέχεια με την έκδοση μιας σειράς από οδηγίες. Όπως απορρέει και από την Οδηγία 2004/83: «Η σύμβαση της Γενεύης και το σχετικό πρωτόκολλο αποτελούν τον ακρογωνιαίο λίθο του διεθνούς νομικού καθεστώτος για την προστασία των προσφύγων¹²». Σκοπός της οδηγίας αυτής είναι «η θέσπιση ελάχιστων απαιτήσεων για την αναγνώριση υπηκόων τρίτων χωρών ή ανιθαγενών ως προσφύγων ή ως προσώπων που χρήζουν διεθνούς προστασίας για άλλους λόγους και ο καθορισμός του περιεχομένου της παρεχόμενης προστασίας». Μεγάλος στόχος της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι το Κοινό Ευρωπαϊκό Σύστημα για το Άσυλο (ΚΕΣΑ) με μια κοινή πολιτική ασύλου, ώστε να αποτελεί έναν χώρο ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης, ικανό να παρέχει άσυλο σε όποιον αναγκάζεται να αναζητήσει προστασία στα εδάφη της¹³. Μέσα από την οδηγία αυτή τίθεται ως κύριος στόχος η διασφάλιση ότι τα κράτη μέλη εφαρμόζουν κοινά κριτήρια για να προσδιορίσουν τα πρόσωπα που χρήζουν διεθνούς προστασίας και ότι τα πρόσωπα αυτά θα έχουν πρόσβαση σε ένα ελάχιστο έστω επίπεδο παροχών σε όλα τα κράτη μέλη. Αξίζει να σημειωθεί και η αναφορά στο «βέλτιστο συμφέρον του παιδιού», το οποίο «θα πρέπει να αποτελεί πρωταρχικό μέλημα των κρατών μελών κατά την εφαρμογή της παρούσας οδηγίας¹⁴». Σημαντική είναι η οδηγία 2005/85/EK με σκοπό τη «θέσπιση ενός ελάχιστου πλαισίου στην Κοινότητα σχετικά με τις διαδικασίες χορήγησης και ανάκλησης του καθεστώτος του πρόσφυγα»¹⁵, όπου

κριτηρίων. Στην περίπτωση αυτή, το εν λόγω κράτος μέλος, κατόπιν αιτήματος άλλου κράτους μέλους, εξετάζει την αίτηση ασύλου του ενδιαφερομένου. Οι ενδιαφερόμενοι πρέπει να συναινούν».

¹⁰ Άρθρο 6 του Κανονισμού: «Εάν ο αιτών άσυλο είναι ασυνόδευτος ανήλικος, υπεύθυνο για την εξέταση της αίτησης είναι το κράτος μέλος στο οποίο ενρίζεται νομίμως ένα μέλος της οικογένειάς του, εφόσον αυτό είναι προς το μείζον συμφέρον του ανήλικου. Εάν δεν υπάρχει μέλος της οικογένειάς του, υπεύθυνο για την εξέταση της αίτησης είναι το κράτος μέλος στο οποίο ο ανήλικος υπέβαλε την αίτηση ασύλου.»

¹¹ Οδηγία 2003/9/EK (4) <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX%3A32003L0009>

¹² Οδηγία 2004/83/ EK (3) <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/ALL/?uri=celex:32004L0083>

¹³ Οδηγία 2004/83/EK (1)

¹⁴ Οδηγία 2004/83/EK (12)

¹⁵ Οδηγία 2005/85/EK (5)

επισημαίνεται και η σημαντική οδηγία που δεν επιτρέπει την κράτηση του αιτούντος άσυλο παρά μόνο εάν συντρέχουν συγκεκριμένες προϋποθέσεις. Με την οδηγία 2005/85/EK ολοκληρώθηκε στην πρώτη του φάση το Κοινό Ευρωπαϊκό Σύστημα Ασύλου.

Οι βάσεις που έθεσε το Τάμπερε, αναμορφώνονται έως το 2013, δημιουργώντας την οδηγία 2013/32/ΕΕ και τον Κανονισμό 604/2013 (Δουβλίνο ΙΙΙ). Με τον νέο Κανονισμό θέτονται εκ νέου τα κριτήρια που προσδιορίζουν το Υπεύθυνο Κράτος Μέλος που θα εξετάσει την αίτηση ενός αιτούντος άσυλο, αλλά επικρατεί και πάλι το κριτήριο του πρώτου κράτους στο οποίο εισήλθε αρχικά παράνομα ο αιτών¹⁶. Η ουσιαστική αλλαγή όμως βρίσκεται στην ενίσχυση των δικονομικών δικαιωμάτων του αιτούντος άσυλο και διαμορφώνεται ένα πιο διευρυμένο πλαίσιο για την προστασία των ασυνόδευτων ανηλίκων, με πρόσθετες εγγυήσεις στα άρθρα 6 και 8 του Κανονισμού¹⁷.

Μέσα από υποθέσεις όπως C-490/16, A.S. και C-646/16, αναδείχθηκαν προβληματικές ως προς την ερμηνεία του Κανονισμού σε σχέση με άλλους κανόνες της ΕΕ και την ερμηνεία της παράνομης διέλευσης στα σύνορα. Η γενική εισαγγελέας απάντησε ότι «ο κανονισμός Δουβλίνο ΙΙΙ θα πρέπει να ερμηνεύεται αποκλειστικώς βάσει του γράμματος, του πλαισίου στο οποίο εντάσσεται και των σκοπών που αυτός επιδιώκει και όχι σε συνδυασμό με άλλες πράξεις της ΕΕ»¹⁸. Επιπλέον, σε περιπτώσεις ασυνήθιστα μαζικής εισροής ανθρώπων, ο κανονισμός δεν έχει σχεδιαστεί για να καλύπτει τέτοιες εξαιρετικές περιστάσεις, οι συγκεκριμένες υποθέσεις δεν καλύπτονται από τη φράση «διέβη παράνομως» και ο σκοπός του κανονισμού που ορίζει υπεύθυνο το πρώτο κράτος στο οποίο εισήλθε ο υπήκοος τρίτης χώρας, είναι η διασφάλιση ότι τα κράτη μέλη μένουν σε επαγρύπνηση όσον αφορά την ασφάλεια των εξωτερικών συνόρων της ΕΕ¹⁹. Το ΔΕΕ αναφέρεται ρητά στην ΕΣΔΑ για να ενδυναμώσει την ισχύ του ενωσιακού δικαίου, ωστόσο η ΕΣΔΑ δεν αποτελεί επίσημα πηγή του ενωσιακού δικαίου, ενώ και το ΕΔΔΑ «δεν ελέγχει

¹⁶<https://jmce.gr/portal/2021/07/12/kanonismos-doyvlino-iii/>

¹⁷https://euaa.europa.eu/sites/default/files/publications/2022-06/Asylum_Procedures_JA_EL.pdf#page=21&zoom=100,0,0 68

¹⁸<https://www.lawspot.gr/nomika-nea/doyvlino-iii-kai-prosfygiki-krisi-poio-kratos-einai-ypepythynogia-na-exetazei-tis>

¹⁹<https://www.lawspot.gr/nomika-nea/doyvlino-iii-kai-prosfygiki-krisi-poio-kratos-einai-ypepythynogia-na-exetazei-tis>

τις πράξεις της Ένωσης αλλά μόνο τις ενέργειες των συμβαλλόμενων σε αυτή κρατών κατά την εφαρμογή του δικαίου της Ένωσης»²⁰.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, υπέβαλε το 2016, πρόταση μεταρρύθμισης των Κανονισμών για το άσυλο και το 2020 για το Σύμφωνο για τη Μετανάστευση και το Άσυλο, το οποίο ολοκληρώθηκε και θεσπίστηκε στις 14 Μαΐου 2024. Το νέο Σύμφωνο αποτελείται από διαφορετικούς κανονισμούς που προσδιορίζουν το ποια άτομα αναγνωρίζονται ως πρόσφυγες, τι δικαιώματα έχουν και με ποιες διαδικασίες θα γίνει η διαχείριση του αιτήματος τους και ποια χώρα θα έχει την ευθύνη για αυτά. Οι κανονισμοί αυτοί περιλαμβάνουν τον Κανονισμό 2024/1347 «για την αναγνώριση των υπηκόων τρίτων χωρών ή των ανιθαγενών ως δικαιούχων διεθνούς προστασίας, για ένα ενιαίο καθεστώς για τους πρόσφυγες ή για τα άτομα που δικαιούνται επικουρική προστασία και για το περιεχόμενο της παρεχόμενης προστασίας²¹», τον Κανονισμό 2024/1351 για τη διαχείριση του ασύλου και της μετανάστευσης²², τον Κανονισμό 2024/1346 σχετικά με τις απαιτήσεις για την υποδοχή των αιτούντων διεθνή προστασία²³, όπως και τον Κανονισμό 2024/1348 για τη θέσπιση κοινής διαδικασίας διεθνούς προστασίας στην Ένωση και την κατάργηση της οδηγίας 2013/32/ΕΕ²⁴.

Όπως αναφέρεται από τους θεσμούς της Ένωσης, το νέο σύμφωνο βασίζεται σε προηγούμενες προτάσεις και τις τροποποιεί με σκοπό την ενίσχυση και την ενσωμάτωση των βασικών ενωσιακών πολιτικών για τη μετανάστευση, το άσυλο, τη διαχείριση των συνόρων και την ένταξη. Προβλέπει αυστηρούς αλλά δίκαιους κανόνες με σκοπό τη διαχείριση της μετανάστευσης μακροπρόθεσμα, έχοντας ως γνώμονα την ευελιξία των Ευρωπαϊκών Κρατών να ανταπεξέλθουν στις προκλήσεις, διασφαλίζοντας την προστασία των ατόμων που έχουν ανάγκη. Οι πυλώνες του συμφώνου είναι τέσσερις. Απαιτούν καταρχάς αυστηρό έλεγχο εισόδου στην ΕΕ με συγκεκριμένες προϋποθέσεις που θα πρέπει να πληρούνται από όσους υπόκεινται σε ελέγχους ταυτοποίησης, ασφάλειας και υγείας. Δεύτερον, προβλέπεται η βάση δεδομένων Eurodac (η οποία έχει αρχικά υιοθετηθεί με τον Κανονισμό 2725/2000) για την πιο ξεκάθαρη ταυτοποίηση όλων όσοι εισέρχονται στην ΕΕ ως αιτούντες

²⁰M.S.S. κατά Βελγίου και Ελλάδας, παρ. 221-223

²¹<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/ALL/?uri=CELEX%3A32024R1347>

²²<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/el/TXT/?uri=CELEX%3A32024R1351>

²³<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/el/TXT/?uri=CELEX%3A32024L1346>

²⁴<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX:32024R1348>

άσυλο ή μετανάστες. Τρίτον, αυστηροποιούνται οι έλεγχοι για τους αιτούντες άσυλο σε περιπτώσεις που θεωρούνται αυξημένου κινδύνου για την ασφάλεια και δεν αποδεικνύεται ότι χρειάζονται προστασία, ενώ προβλέπεται πιο οργανωμένη πολιτική επιστροφής και επανένταξης για τα άτομα που δεν τους αποδίδεται τελικά η διεθνής προστασία. Προβλέπονται επίσης πρωτόκολλα ταχείας δράσης με χρηματοδότηση και επιχειρησιακή βοήθεια σε περιπτώσεις κρίσης.

Με το νέο σύμφωνο, είναι σαφής ο σκοπός της ΕΕ για αυστηροποίηση και βελτιστοποίηση της προστασίας των συνόρων της ΕΕ. Το καθεστώς του πρόσφυγα προσδιορίζεται με περισσότερη λεπτομέρεια και προϋποθέτει ελάχιστες απαιτήσεις ασύλου, αποσαφηνίζοντας τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των δικαιούχων, ενώ ορίζονται και σαφείς υποχρεώσεις και συνέπειες μη συμμόρφωσης για τους αιτούντες άσυλο. Μέσα από τους κανόνες του Συμφώνου προβλέπεται επίσης η διασφάλιση επαρκών συνθηκών διαβίωσης και ενίσχυση των εγγυήσεων και των διαδικασιών ένταξης. Γίνεται επιπλέον προσπάθεια ενίσχυσης των αρχών στις χώρες-εταίρους προτεραιότητας για τη διαχείριση των συνόρων, ενισχύοντας και τη συνεργασία τους με τον Frontex. Τέλος, υιοθετούνται οι ταχύρρυθμες διαδικασίες συνόρων, κατά τις οποίες εξετάζεται το εάν μια αίτηση ασύλου είναι παραδεκτή, ώστε να γίνεται ταχύτερη η απόρριψη των απαράδεκτων ή σαφώς αβάσιμων αιτήσεων. Η συντόμευση της διαδικασίας σημαίνει στην ουσία ότι οι προθεσμίες είναι πιο σύντομες και ελαττώνονται έτσι και οι διαδικαστικές εγγυήσεις για τους αιτούντες που συνήθως δυσκολεύονται να μετακινηθούν στις αρμόδιες υπηρεσίες.

Κριτική για το νέο σύμφωνο

Μια αναλυτική κριτική για το νέο σύμφωνο προσφέρει ο Μίνως Μουζουράκης²⁵, σύμφωνα με τον οποίο, με το νέο σύστημα εισάγονται διατάξεις που παραβιάζουν το πρωτογενές ενωσιακό δίκαιο, αφού δε συμμορφώνεται με τη Σύμβαση της Γενεύης, τον Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων (ΧΘΔ), την Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου. Ερμηνεύοντας τις διατάξεις του Κανονισμού (ΕΕ) 2024/1348 για τις διαδικασίες ασύλου, οι αιτούντες άσυλο που έχουν ασκήσει προσφυγή κατά πρωτοβάθμιας απόφασης είναι εκτεθειμένοι στην πιθανότητα να απελαθούν προτού ολοκληρωθεί η εξέταση της υπόθεσης σε δεύτερο βαθμό, καθώς τους στερείται το δικαίωμα να παραμείνουν στη χώρα. Τα κράτη επωμίζονται

²⁵[Νέο Σύμφωνο για τη Μετανάστευση και το Άσυλο: Γιατί δεν μπορούν να εφαρμοστούν οι νέοι κανόνες της ΕΕ για τους πρόσφυγες; - Syntagma Watch](#)

περισσότερα νομικά όπλα για την απόρριψη πολλών αιτήσεων που μπορούν να θεωρηθούν ότι υποβλήθηκαν εκπρόθεσμα. Σε πολλές περιπτώσεις που προβλέπει ο νέος κανονισμός, οι αιτούντες ενδεχομένως θα χάσουν το δικαίωμα παραμονής στη επικράτεια κατά την αναμονή για την εξέταση της αίτησης τους σε δεύτερο βαθμό. Επίσης οι αιτήσεις δύναται να απορριφθούν ή να κηρυχθούν απαράδεκτες από τις αρχές σε πολλές περιπτώσεις προτού καν εξεταστούν στην ουσία τους. Η απόρριψη αίτησης ασύλου δρομολογεί άμεσα την επιστροφή του αιτούντος στη χώρα καταγωγής ή Τρίτη χώρα. Σύμφωνα λοιπόν με την ανάλυση που γίνεται στο άρθρο, οι διατάξεις αυτές του Κανονισμού μπορεί να οδηγήσουν στην παραβίαση της υπερνομοθετικής ισχύος της αρχής μη επαναπροώθησης, του δικαιώματος στο άσυλο και του δικαιώματος σε πραγματική προσφυγή.

Παράλληλα, η ανάλυση του Migration Policy Group²⁶ θεωρεί τη συμφωνία μια χαμένη ευκαιρία για την ΕΕ, καθώς αδυνατεί να αντιμετωπίσει αποτελεσματικά τις δυσλειτουργίες του Κανονισμού «Δουβλίνο» και διατηρεί το βάρος της ευθύνης στις πρώτες χώρες άφιξης. Η αυστηροποίηση του μηχανισμού θα έχει ως αποτέλεσμα μεγάλες απωθήσεις, δυσανάλογη χρήση της κράτησης και υποτυπώδεις διαδικασίες συνόρων, ασύλου και επιστροφής, που θα έχουν αντιπαραγωγικό αντίκτυπο συνολικά στο σύστημα ασύλου. Επιπλέον, δεν λαμβάνονται υπόψη ολοκληρωμένα οι πραγματικές απαιτήσεις για την ένταξη των προσφύγων στα κράτη μέλη και δεν καταφέρνει να αντιμετωπίσει το φαινόμενο της εργαλειοποίησης των μεταναστών και της παραβίασης των δικαιωμάτων τους από τρίτες χώρες.

Εθνική Νομοθεσία για το Άσυλο

Στο πλαίσιο συμμόρφωσης με την οδηγία 2005/85/ΕΚ, τον Νοέμβριο του 2010 εκδίδεται το ΠΔ 114/2010 για την «καθιέρωση ενιαίας διαδικασίας αναγνώρισης σε αλλοδαπούς και ανιθαγενείς του καθεστώτος του πρόσφυγα ή δικαιούχου επικουρικής προστασίας σε συμμόρφωση προς την οδηγία 2005/85/ΕΚ...²⁷». Σε προσαρμογή με την οδηγία 2008/11/ΕΚ σχετικά με τους κοινούς κανόνες και διαδικασίες στα κράτη μέλη για την επιστροφή των παρανόμως διαμενόντων υπηκόων τρίτων χωρών και λοιπές διατάξεις, δημοσιεύτηκε στις 26 Ιανουαρίου 2011

²⁶[Reflection Paper on the New EU Pact on Migration and Asylum - Migration Policy Group](#)

²⁷Π.Δ. 114/2010, διαθέσιμο στο <https://www.kodiko.gr/nomothesia/document/381327/p.d.-114-2010>

ο Νόμος 3907/2011²⁸, με τον οποίο συστήνεται η Ίδρυση Υπηρεσίας Ασύλου και Υπηρεσίας Πρώτης Υποδοχής. Στο ΠΔ 220/2007²⁹, ενσωματώνεται η οδηγία 9/2003/ΕΚ σχετικά με τις ελάχιστες απαιτήσεις για την υποδοχή των αιτούντων άσυλο στα κράτη μέλη, αλλά με την αντικατάστασή της από την οδηγία 33/2013/ΕΚ «σχετικά με τις απαιτήσεις για την υποδοχή των αιτούντων διεθνή προστασία», η ελληνική νομοθεσία καθυστέρησε να προσαρμοστεί μέχρι τον Οκτώβριο του 2016. Στη συνέχεια υπήρξε η συμφωνία Ευρωπαϊκής Ένωσης –Τουρκίας, στο πλαίσιο της οποίας ψηφίστηκε ο νόμος 4375/2016 για την αναβάθμιση της Υπηρεσίας Ασύλου. Από την 1.1.2020 βρίσκεται σε ισχύ ο νόμος 4636/2019, με τον οποίο αντικαθίστανται οι παλαιότεροι νόμοι που ενσωμάτωναν τις οδηγίες 2013/33/ΕΕ και 2011/95/ΕΕ «σχετικά με τις απαιτήσεις για την αναγνώριση των υπηκόων τρίτων χωρών ή των απατρίδων ως δικαιούχων διεθνούς προστασίας, για ένα ενιαίο καθεστώς για τους πρόσφυγες ή για τα άτομα που δικαιούνται επικουρική προστασία και για το περιεχόμενο της παρεχόμενης προστασίας». Η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, έχει εκφράσει τη στάση ότι με τον νόμο αυτό οι εγγυήσεις για τους αιτούντες διεθνή προστασία μειώνονται, καθώς μπορεί να αποκλειστούν από τη διαδικασία ασύλου με κίνδυνο να επαναπροωθηθούν χωρίς την επαρκή αξιολόγηση της ανάγκης τους για διεθνή προστασία³⁰. Στις 9 Μαΐου 2020, γίνεται έγκριση νομοσχεδίου με τίτλο «Βελτίωση της μεταναστευτικής νομοθεσίας», το οποίο κατά την Ύπατη Αρμοστεία ενισχύει την αποδυνάμωση των εγγυήσεων, αυξάνοντας τις πιθανότητες απόρριψης των αιτήσεων ως προδήλως αβάσιμες και εισάγοντας διατάξεις που αυξάνουν την πιθανότητα αυθαίρετης κράτησης³¹.

Συμπληρωματικά με τη νομοθεσία που προκύπτει από την προσαρμογή στο ενωσιακό δίκαιο, η αντιμετώπιση της εισόδου των αλλοδαπών από το εθνικό δίκαιο έγκειται στον νόμο αρ. 3386/2005, όπως τροποποιήθηκε με τον ν. αρ. 3772/2009, σχετικά με την είσοδο, διαμονή και κοινωνική ένταξη υπηκόων τρίτων χωρών στην Ελληνική Επικράτεια, με τον οποίο διαμορφώνονται και οι προϋποθέσεις για τη διοικητική απέλαση αλλοδαπού όταν η παρουσία του αποτελεί απειλή για τη δημόσια τάξη ή την εθνική ασφάλεια (άρθρο 76). Η χρήση πλαστού διαβατηρίου ή άλλου ταξιδιωτικού

²⁸Νόμος 3907/2011, διαθέσιμο στο <https://www.kodiko.gr/nomothesia/document/129081/nomos-3907-2011>

²⁹Π.Δ. 220/2007, διαθέσιμο στο <https://www.kodiko.gr/nomothesia/document/398259/p.d.-220-2007>, καταργήθηκε την 22/5/2018 με την [Παρ.6 Άρ. 30 Ν. 4540/2018](https://www.kodiko.gr/nomothesia/document/4540/2018).

³⁰https://asylumineurope.org/wp-content/uploads/2024/06/AIDA-GR_2023-Update.pdf, σελ. 31

³¹Ο.π., σελ. 32

επαναπροώθησης κατοχυρώνεται με το άρθρο 33 της Σύμβασης της Γενεύης³⁷ και επιβεβαιώνεται στο άρθρο 19 παράγραφο 2³⁸ του ΧΘΔΕΕ και με το άρθρο 78 της ΣΛΕΕ³⁹ και προβλέπει την υποχρέωση των κρατών να μην απελάσουν ή να επαναπροωθήσουν πρόσφυγες σε εδάφη στα οποία απειλούνται η ζωή ή η ελευθερία τους. Μέσα από τη νομολογία του ΕΔΔΑ, το εύρος της προστασίας των αιτούντων άσυλο έχει επεκταθεί και σε άλλα δικαιώματα, όπως το δικαίωμα στη ζωή (άρθρο 2), η απαγόρευση της δουλείας (άρθρο 4), το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη (άρθρο 6), το δικαίωμα σεβασμού της οικογένειας (άρθρο 8)⁴⁰. Η προστασία που παρέχει η ΕΣΔΑ συμπεριλαμβάνει και τους αιτούντες άσυλο που δεν αναγνωρίζονται ως πρόσφυγες σύμφωνα με τη Σύμβαση της Γενεύης ή που έχουν απολέσει αυτή την ιδιότητα⁴¹.

Ασφαλής χώρα

Μια άλλη προβληματική αναδεικνύεται μέσα από την προσπάθεια των κρατών να μεταφέρουν την ευθύνη για την εξέταση των αιτημάτων με την έννοια της «ασφαλούς τρίτης χώρας». Όπως θεσπίζεται με το άρθρο 38 της οδηγίας 2013/32/ΕΕ, τα κράτη οφείλουν να εφαρμόζουν την έννοια των ασφαλών τρίτων χωρών μόνο εφόσον μέσα από μεθοδική και ενδελεχή αξιολόγηση του συστήματος ασύλου της εν λόγω χώρας, προκύψει ότι πληρούνται τα κριτήρια για την προστασία της ζωής, της ελευθερίας του και άλλων. Σύμφωνα με αναλύσεις της ΜΚΟ «Υποστήριξη Προσφύγων στο

³⁷ άρθρο 33 της Σύμβασης της Γενεύης: «Ουδεμία συμβαλλόμενη χώρα θα απελαύνει ή θα επαναπροωθεί καθ' οιονδήποτε τρόπον, πρόσφυγες, εις τα σύνορα εδαφών ένθα η ζωή ή η ελευθερία αυτών απειλούνται δια λόγους φυλής, θρησκείας, εθνικότητας, κοινωνικής τάξεως ή πολιτικών πεποιθήσεων. Το εκ της παρούσης διάταξης απορρέον ευεργέτημα δεν δύναται πάντως να επικαλείται πρόσφυξ όστις, δια σοβαράς αιτίας, θεωρείται επικίνδυνος εις την ασφάλειαν της χώρας ένθα ευρίσκεται ή όστις έχων τελεσιδικώς καταδικαστεί δι' ιδιαιτέρως σοβαρόν έγκλημα, αποτελεί κίνδυνον δια την χώραν.» Η Σύμβαση για πρώτη φορά σε διεθνές επίπεδο, παρείχε ένα πλαίσιο προστασίας στους εκτοπισμένους πληθυσμούς, προσφέροντας έναν ορισμό για τον όρο «πρόσφυγας στο άρθρο 1: «κάθε άτομο που (...) λόγω βάσιμου φόβου δίωξης για λόγους φυλής, θρησκείας, εθνικότητας, συμμετοχής του σε κάποια κοινωνική ομάδα ή λόγω των πολιτικών του πεποιθήσεων βρίσκεται εκτός της χώρας της ιθαγένειάς του και δεν είναι σε θέση ή, λόγω του εν λόγω φόβου, δεν επιθυμεί να θέσει τον εαυτό του υπό την προστασία της εν λόγω χώρας (...)», και κατοχυρώνοντας κάποια δικαιώματα που προβλέπουν την ισότιμη μεταχείριση των ανθρώπων αυτών με τους υπόλοιπους αλλοδαπούς της χώρας.

³⁸ ΧΘΔΕΕ, άρθρο 19 π. 2: «Κανείς δεν μπορεί να απομακρυνθεί, να απελαθεί ή να εκδοθεί προς κράτος όπου διατρέχει σοβαρό κίνδυνο να του επιβληθεί η ποινή του θανάτου ή να υποβληθεί σε βασανιστήρια ή άλλη απάνθρωπη ή εξευτελιστική ποινή ή μεταχείριση.»

³⁹ ΣΛΕΕ, άρθρο 78: «Η Ένωση αναπτύσσει κοινή πολιτική στους τομείς του ασύλου, της επικουρικής προστασίας και της προσωρινής προστασίας με στόχο να παρέχεται το κατάλληλο καθεστώς σε οποιοδήποτε υπήκοο τρίτης χώρας χρήζει διεθνούς προστασίας και να εξασφαλίζεται η τήρηση της αρχής της μη επαναπροώθησης.»

⁴⁰ <https://www.refworld.org/reference/manuals/coe/2011/en/92164>, σελ. 23

⁴¹ Ο.π., σελ. 25

Αιγαίο»⁴², με τη Δήλωση ΕΕ-Τουρκίας της 18ης Μαρτίου 2016, δρομολογείται η διαδικασία απόρριψης ως απαράδεκτων των αιτήσεων ασύλου στην Ελλάδα⁴³, ιδιαίτερα ύστερα από την έκδοση Κοινής υπουργικής Απόφασης (ΚΥΑ) το 2021, στην οποία η Ελλάδα αναγνωρίζει την Τουρκία ως «ασφαλή Τρίτη χώρα» για αιτούντες από τη Συρία, τη Σομαλία, το Αφγανιστάν, το Μπαγκλαντές και το Πακιστάν και στη συνέχεια συμπεριέλαβε και την Αλβανία και τη Βόρεια Μακεδονία⁴⁴. Σε πολλές περιπτώσεις, η εξέταση υπό την έννοια της «ασφαλούς τρίτης χώρας» συνεπάγεται ότι δεν γίνεται εξέταση επί της ουσίας των ατομικών κινδύνων των αιτούντων. Επιπλέον, στις περιπτώσεις που για μεγάλα χρονικά διαστήματα δεν γίνεται επανεισδοχή από την Τουρκία, τα άτομα βρίσκονται σε ένα νομικό κενό το οποίο τα καθιστά ευάλωτα σε κινδύνους εξαθλίωσης και κράτησης⁴⁵.

Στη νομολογία του ΕΔΔΑ, σημαντικές ελλείψεις του Ελληνικού συστήματος ασύλου αναδεικνύονται με την υπόθεση M.S.S. κατά Βελγίου και Ελλάδας (αριθμ. Προσφ. 30696/09), όπου το Δικαστήριο έκρινε ότι οι βελγικές αρχές είχαν την υποχρέωση «να μην αρκестούν να θεωρήσουν ότι ο προσφεύγων θα τύχαινε μεταχείρισης σύμφωνης με τις απαιτήσεις της Σύμβασης αλλά αντίθετα να ερευνήσουν, προηγουμένως, για τον τρόπο με τον οποίο οι ελληνικές αρχές εφαρμόζουν στην πράξη την νομοθεσία περί ασύλου⁴⁶», καθώς υπήρχαν επαρκώς πραγματικοί και εξατομικευμένοι κίνδυνοι για τον προσφεύγοντα ώστε να εμπίπτουν στο άρθρο 3.

Ατομική προσφυγή

Το δικαίωμα που επιτρέπει την ατομική προσφυγή ενώπιον του ΕΔΔΑ κατοχυρώνεται με το άρθρο 34 της σύμβασης και έχει χαρακτηριστεί από το ΕΔΔΑ ως «κύριο στοιχείο του μηχανισμού» για την προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου και «θεμελιώδη εγγύηση της αποτελεσματικότητας της ΕΣΔΑ»⁴⁷: Το Δικαστήριο μπορεί να επιληφθεί της εξέτασης προσφυγής που υποβάλλεται από κάθε φυσικό πρόσωπο, μη κυβερνητικό οργανισμό ή ομάδα ατόμων, που ισχυρίζεται ότι είναι θύμα παραβίασης, από ένα από τα Υψηλά Συμβαλλόμενα Μέρη, των δικαιωμάτων που αναγνωρίζονται στη Σύμβαση ή στα Πρωτόκολλα αυτής. Τα Υψηλά Συμβαλλόμενα Μέρη αναλαμβάνουν την υποχρέωση να μην παρεμποδίζουν

⁴²https://rsaegean.org/wp-content/uploads/2024/02/PROASYL_RSA_asfalis_triti_chora.pdf

⁴³https://rsaegean.org/wp-content/uploads/2024/02/PROASYL_RSA_asfalis_triti_chora.pdf, σ. 6

⁴⁴https://asylumineurope.org/wp-content/uploads/2024/06/AIDA-GR_2023-Update.pdf, σελ. 32

⁴⁵Ο.π., σελ. 24

⁴⁶M.S.S. κατά Βελγίου και Ελλάδας, παρ. 359

⁴⁷<https://rm.coe.int/-/168092f298>, σ. 149

με κανένα μέτρο την αποτελεσματική άσκηση του δικαιώματος αυτού. Για να ασκηθεί ωστόσο το συγκεκριμένο δικαίωμα της προσφυγής υπάρχουν σημαντικές προϋποθέσεις καθώς «οι προσφεύγοντες πρέπει να είναι θύματα παραβίασης της ΕΣΔΑ, να έχουν εξαντλήσει όλα τα εσωτερικά ένδικα μέσα και να καταθέσουν προσφυγή εντός συγκεκριμένης προθεσμίας»⁴⁸. Η έννοια του θύματος παραβίασης δικαιωμάτων που κατοχυρώνονται από την ΕΣΔΑ έχει καθοριστεί από το Δικαστήριο ως αυτόνομη έννοια και ερμηνεύεται σε σχέση με τις εκάστοτε συνθήκες με μια ελαστικότητα που οδηγεί στο να αναγνωρίζονται άμεσα και αλλά και έμμεσα θύματα. Εκτός δηλαδή από τα άτομα που θίγονται άμεσα από μια παραβίαση, υπολογίζονται και αυτά που «μπορούν να αξιώσουν έναν συγκεκριμένο, προσωπικό δεσμό με το θύμα⁴⁹». Σημειώνεται δε ότι μόνο ζώντες μπορούν να καταθέσουν προσφυγή και μόνο σε περίπτωση που το θύμα αποβιώσει αφότου κατέθεσε προσφυγή, μπορεί να γίνει δεκτό το αίτημα εφόσον κριθεί ότι συντρέχει επαρκές συμφέρον για τα μέλη της οικογένειας του⁵⁰. Λαμβάνεται επίσης υπόψη η σημασία του να συνεχιστεί η εξέταση προκειμένου να προστατευτούν τα δικαιώματα του ανθρώπου.

Γενική προϋπόθεση για να προσφύγει κανείς στο ΕΔΔΑ είναι η εξάντληση των εσωτερικών ενδίκων μέσων του κράτους, το οποίο δηλώνεται από το άρθρο 35§1: «το Δικαστήριο δεν μπορεί να επιληφθεί προσφυγής παρά μόνον αφού εξαντληθούν τα εσωτερικά ένδικα μέσα, όπως αυτά νοούνται σύμφωνα με τις γενικώς παραδεδεγμένες αρχές του δικαίου»⁵¹. Έχει μεγάλη σημασία ωστόσο ο έλεγχος της προσβασιμότητας που παρέχεται εντός του κράτους σε ένδικα μέσα, σύμφωνα με το άρθρο 13 της ΕΣΔΑ. Το δικαστήριο χρειάζεται σε πολλές περιπτώσεις να ερμηνεύει με ελαστικότητα την εξάντληση των εσωτερικών ενδίκων μέσων, ανάλογα με την περίπτωση, καθώς οι εσωτερικοί κανόνες και οι συνθήκες μπορούν να εμποδίσουν το δικαίωμα στην αποτελεσματική προσφυγή του ενδιαφερομένου, σύμφωνα με το άρθρο 34.

⁴⁸ [ό.π.](#), σ. 149

⁴⁹ [ό.π.](#), σ. 150

⁵⁰ [ό.π.](#), σ. 151

⁵¹ [ό.π.](#), σ. 154

Κεφάλαιο 2^ο

Νομολογία ΕΔΔΑ

Ακολουθώντας την θέση σε ισχύ της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ) στις 3 Σεπτεμβρίου 1953, στην Ευρώπη ιδρύθηκε το 1959 το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (ΕΔΔΑ), προκειμένου να εποπτεύει την εφαρμογή της ΕΣΔΑ και να εκδικάζει ζητήματα που αφορούν τις παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων που κατοχυρώνει η σύμβαση, παρέχοντας, εκτός από την περίπτωση της διακρατικής, τη δυνατότητα και στα άτομα να προσφεύγουν σε αυτό όταν εξαντλούνται τα εσωτερικά ένδικα μέσα. Ενώ η έκταση της ΕΣΔΑ έχει περιορισμένο εύρος, το ΕΔΔΑ έχει επισημάνει ότι πρόκειται για ένα όργανο «ζωντανό»⁵² το οποίο επιτρέπει την προσαρμογή της ερμηνείας του στις σύγχρονες συνθήκες και από το οποίο απορρέει μια μεγάλη πρόσθετη νομολογία του ΕΔΔΑ. Η νομολογία του ΕΔΔΑ αναγνωρίζει τα δικαιώματα που περιέχονται στο προσφυγικό δίκαιο και επεκτείνει το εύρος των δικαιωμάτων που προστατεύει η σύμβαση. Το ΕΔΔΑ είναι ένα Διεθνές περιφερειακό Δικαστήριο που έχει καταφέρει να επιβάλει «μια κοινή ομπρέλα προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων σε όλους τους Ευρωπαίους πολίτες»⁵³. Η σημασία του Δικαστηρίου στην προστασία των δικαιωμάτων έχει ως αποτέλεσμα να δέχεται κάθε χρόνο περισσότερες από 50.000 νέες προσφυγές⁵⁴.

Μέσα από την ανάπτυξη της νομολογίας του ΕΔΔΑ, γενικά και αφηρημένα δικαιώματα πήραν συγκεκριμένες διαστάσεις στην πράξη, με αποτέλεσμα να δημιουργείται μια «προστατευτική ασπίδα» για κάθε πολίτη στην Ευρώπη, οι οποίοι μπορούν πλέον και απολαμβάνουν την ομοιόμορφη εφαρμογή της νομοθεσίας από τους ίδιους δικαστές⁵⁵, ως «το τελευταίο καταφύγιο και η τελευταία ελπίδα κάθε φυσικού ή νομικού προσώπου για τα δικαιώματα που παραβιάζονται από τα κράτη μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης»⁵⁶.

⁵² Tyrer κατά Ηνωμένου Βασιλείου (1978), <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22itemid%22%3A%22001-57587%22%7D>

⁵³ <https://www.echrcaselaw.com/apofaseis-edda/kritiki/arthrografia/h-kritiki-sto-strasbourg-to-erimineias-to-perithorio-ektimisis-kai-ta-problhmata-tou-edda/>

⁵⁴ Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (2012). Το ΕΔΔΑ σε 50 ερωτήσεις, http://www.echr.coe.int/Documents/50Questions_ELL.pdf

⁵⁵ <https://www.echrcaselaw.com/apofaseis-edda/kritiki/arthrografia/h-kritiki-sto-strasbourg-to-erimineias-to-perithorio-ektimisis-kai-ta-problhmata-tou-edda/>

⁵⁶ Στο ίδιο <https://www.echrcaselaw.com/apofaseis-edda/kritiki/arthrografia/h-kritiki-sto-strasbourg-to-erimineias-to-perithorio-ektimisis-kai-ta-problhmata-tou-edda/>

Στη συνέχεια θα παρουσιαστούν πιο αναλυτικά οι σημαντικές αποφάσεις του Δικαστηρίου, σχετικά με υποθέσεις αιτούντων άσυλο που έχουν προσφύγει εναντίον του Ελληνικού κράτους. Η εμφάνιση περιπτώσεων παραβίασης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων δεν είναι ζήτημα μικρής σημασίας στην Ελλάδα, αφού οι σχετικές καταδικαστικές αποφάσεις έφτασαν τις 948 μόνο από το 2011 έως το 2021⁵⁷. Για να διευκολυνθεί η εξαγωγή συμπερασμάτων, οι υποθέσεις θα χωριστούν σε δυο περιόδους. Η πρώτη θα εξετάσει αποφάσεις κατά το χρονικό διάστημα από το 2001 μέχρι την εφαρμογή το 1/1/2020 του Ν. 4636/2019 στην Ελλάδα και η δεύτερη από την εφαρμογή του νόμου έως το 2025.

Η νομολογία του ΕΔΔΑ μέχρι την εφαρμογή του Ν. 4636/2019.

Από τις πιο σημαντικές υποθέσεις εναντίον της Ελλάδας, είναι η M.S.S κατά Βελγίου και Ελλάδας της 21.1.2011 (30696/09). Με την υπόθεση αυτή φανερώθηκαν σημαντικές ελλείψεις του συστήματος ασύλου στην Ελλάδα και έδωσε μια νέα διάσταση για τις μελλοντικές υποθέσεις, εισάγοντας μια νέα προσέγγιση για την εξέταση μιας επαναπροώθησης σύμφωνα με το άρθρο 3 αλλά αποκλειστικά σε συνδυασμό με το άρθρο 3⁵⁸. Με την υπόθεση αυτή διαμορφώνονται νέα κριτήρια για την εκτίμηση της σοβαρότητας των συνθηκών διαβίωσης και αποτελεί έκτοτε το σημείο αναφοράς του ΕΔΔΑ στις μεταγενέστερες υποθέσεις που αφορούν τις συνθήκες διαβίωσης, ως ένα μέτρο εκτίμησης του ελάχιστου ορίου σοβαρότητας που απαιτεί το άρθρο 3. Οι ελλείψεις που αναδεικνύει αφορούν καταρχάς τις συνθήκες κράτησης των αιτούντων άσυλο στην Ελλάδα, κατά παράβαση των συνθηκών που επιβάλλονται από το άρθρο 3 της σύμβασης. Η υπόθεση M.S.S. κατά Βελγίου και Ελλάδας, αφορούσε συγκεκριμένα Αφγανό πολίτη, ο οποίος εισήλθε στην Ελλάδα και από εκεί κατέληξε στο Βέλγιο όπου και υπέβαλε αίτηση ασύλου. Ακολουθώντας τον κανονισμό Δουβλίνο II, οι Βελγικές αρχές έκριναν ότι η Ελλάδα ήταν η υπεύθυνη χώρα για να τον αναλάβει και δρομολόγησαν τη μεταφορά του εκεί.

Στην υπόθεση λαμβάνονται υπόψη κοινωνικο-οικονομικές συνθήκες που επικρατούν στο κράτος, όπου πρόκειται να επαναπροωθηθεί ο αιτών άσυλο και εντάσσονται στην

⁵⁷<https://www.news247.gr/magazine/reportage/i-ellada-kai-oi-sxedon-1000-katadikes-gia-paraviasi-anthropinon-dikaiomaton/>

⁵⁸M.S.S κατά Βελγίου και Ελλάδας της 21.1.2011 (30696/09), διαθέσιμη στο [https://hudoc.echr.coe.int/#{:%22tabview%22:\[%22document%22\],%22itemid%22:\[%22001-103050%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#{:%22tabview%22:[%22document%22],%22itemid%22:[%22001-103050%22]})

έννοια της απάνθρωπης και εξευτελιστικής μεταχείρισης. Αφού κρίνει τις συνθήκες κράτησης και διαβίωσης του αιτούντος στην Ελλάδα εξευτελιστικές, διαπιστώνει παραβίαση του άρθρου 3 από τις Βελγικές αρχές, επειδή μετέφεραν τον αιτούντα στην Ελλάδα, χωρίς να εξετάσουν επαρκώς την ασφάλεια των συνθηκών στο Ελληνικό κράτος. Η απόφαση αυτή επιφέρει τομή στην εφαρμογή του τεκμηρίου της ασφαλούς χώρας και καθιστά αναγκαίο τον προηγούμενο έλεγχο των συνθηκών στο κράτος επαναπροώθησης. Η τομή αυτή επαναλαμβάνεται και από την υπόθεση C-411/10 του ΔΕΕ: οι διατάξεις του «Κανονισμού Δουβλίνο II μπορούν να παρακάμπτονται σε αυτή την περίπτωση όπου το κράτος στο οποίο έχουν δικαίωμα να τους επαναπροωθήσουν δεν έχει πλέον τη δύναμη να εξασφαλίσει επαρκείς συνθήκες»⁵⁹. Σε περίπτωση που διαπιστωθούν ανεπαρκείς συνθήκες, το αναρμόδιο κράτος υποδοχής οφείλει να εξετάσει την αίτηση ασύλου κατ' εφαρμογή της ρήτρας κυριαρχίας, η οποία εξασφαλίζει στα κράτη την ανάληψη της εξέτασης της αίτησης ασύλου αυτοδύναμα. Με την υπόθεση αυτή ο αιτών άσυλο αναγνωρίζεται ως ιδιαίτερη κατηγορία και εντάσσεται σε ένα ιδιαίτερο πλαίσιο προστασίας το οποίο δημιουργεί την υποχρέωση του κράτους να παρέχει επαρκείς συνθήκες διαβίωσης.

Κράτηση και συνθήκες κράτησης αιτούντων άσυλο

Από τις αναφορές στην υπόθεση για τις συνθήκες κράτησης στην Ελλάδα κατά την περίοδο 2007 – 2010, προκύπτει ότι η κράτηση αιτούντων άσυλο είναι συστηματική στην Ελλάδα και μπορεί να διαρκέσει ακόμα και λίγους μήνες μετά την άφιξή τους, ενώ υπάρχουν μαρτυρίες ότι δεν δίνονται πληροφορίες για τους λόγους της κράτησης (M.S.S. § 161). Η κατάσταση που περιγράφεται για τα κέντρα κράτησης περιλαμβάνει συνωστισμό και βρωμιά με έλλειψη χώρου και αερισμού, ενώ απουσιάζει ο χώρος για περπάτημα, εξοπλισμός όπως στρώματα και η προσβασιμότητα σε τουαλέτες είναι περιορισμένη (M.S.S. § 162). Μαρτυρίες υπήρχαν ακόμα και για ρατσιστικές προσβολές από το προσωπικό. Συγκεκριμένα κατά την περίοδο 2005 – 2007 δεν παρουσιάστηκε βελτίωση στον τρόπο μεταχείρισης των ατόμων που κρατούνται (M.S.S. § 163), ενώ οι κακές συνθήκες και οι αστυνομικές καταχρήσεις θεωρήθηκε ότι συνιστούν απάνθρωπη και εξευτελιστική μεταχείριση. Οι αναφορές τις Διεθνούς Αμνηστίας το 2009, κατήγγειλαν σε ορισμένες περιπτώσεις παντελή έλλειψη ειδών υγιεινής και δεν παρεχόταν πρόσβαση

⁵⁹ ΔΕΕ C-411/10 και C-493/10, § 105, διαθέσιμο στο https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:62010CJ0411_SUM

των μεταναστών στα προσωπικά τους αντικείμενα με αποτέλεσμα να μην έχουν ρούχα να αλλάζουν ή και τα φάρμακά τους. Απουσίαζε επίσης τακτικός ιατρός από τις εγκαταστάσεις (M.S.S. § 165). Παρόμοιες παρατηρήσεις κάνουν και οι Γιατροί Χωρίς Σύνορα τον Απρίλιο του 2010 για τον συνωστισμό και τις συνθήκες υγιεινής (M.S.S. § 166). Το Κέντρο AIRE και η Διεθνής Αμνηστία αναφέρουν ότι η στέρηση υλικής υποστήριξης των αιτούντων άσυλο στην Ελλάδα και η ακραία φτώχεια στην οποία εκτίθενται συνάδει με μεταχείριση αντίθετη προς το άρθρο 3 της Σύμβασης και τη νομολογία σε υποθέσεις που απορρέει από καταστάσεις φτώχειας που προκαλούνται από την παράνομη δράση του κράτους (M.S.S. § 246).

Για τις περιπτώσεις παραβίασης του άρθρου 3 για λόγους που αφορούν τις συνθήκες κράτησης, το Δικαστήριο ανατρέχει και στην υπόθεση AL.K. κατά Ελλάδας, στις υποθέσεις S.D. κατά Ελλάδας, R.U. κατά Ελλάδας κ.α.. Με την παρούσα υπόθεση το Δικαστήριο κρίνει ότι πρέπει να υιοθετηθούν από την Ελλάδα γενικά μέτρα για την εξασφάλιση καλύτερων συνθηκών κράτησης στην περιοχή του Έβρου με σκοπό να μην εκτίθενται οι κρατούμενοι σε απάνθρωπη και εξευτελιστική μεταχείριση (§§ 70, 71).

Συμπληρωματικά για την κράτηση των αιτούντων άσυλο στην Ελλάδα, σημαντικά είναι τα συμπεράσματα και στην υπόθεση Rahimi κατά Ελλάδας της 5^{ης} Απριλίου 2011⁶⁰. Η υπόθεση αφορά ασυνόδευτο ανήλικο αιτούντα άσυλο και επισημαίνει την αυξημένη υποχρέωση του κράτους για προστασία στην ομάδα αυτή. Οι ελληνικές αρχές καταδικάστηκαν για την εγκατάλειψη ασυνόδευτου ανήλικου μετά την απελευθέρωση του από το κέντρο κράτησης. Κατά το ΕΔΔΑ, οι αρχές θα έπρεπε να μεριμνήσουν για την διαμονή και γενικότερα τις συνθήκες διαβίωσης του προσφεύγοντα, δεδομένης της ευάλωτης θέσης του ως ασυνόδευτου ανήλικου. Οι αρχές κατηγορήθηκαν ότι εγκατέλειψαν τον αιτούντα στην τύχη του μετά από την απελευθέρωση του και τη φροντίδα του ανέλαβαν μόνο Μη-Κυβερνητικές Οργανώσεις. Στην υπόθεση Rahimi κατά Ελλάδας η νομολογία επεκτείνει την κρίση της για την κράτηση και στις περιπτώσεις των ανήλικων αιτούντων άσυλο. Επικαλούμενο το Προεδρικό Διάταγμα αρ. 220/2007 με το οποίο μεταφέρθηκε στο ελληνικό δίκαιο η Οδηγία υπ' αρ. 2003/9/EK του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής

⁶⁰ Rahimi κατά Ελλάδας (αρ. Προσφ. 8687/08), διαθέσιμη στο [https://hudoc.echr.coe.int/#{ %22itemid%22:\[%22001-163386%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#{ %22itemid%22:[%22001-163386%22]})

Ένωσης σχετικά με τις ελάχιστες απαιτήσεις για την υποδοχή των αιτούντων άσυλο στα Κράτη Μέλη, θέτει το συμφέρον του παιδιού ως κυρίαρχη μέριμνα για τα κράτη. Σημειώνεται επίσης η σχετική με το άρθρο 8 νομολογία για την οικογενειακή ζωή, μέσα από την οποία έχει διαμορφωθεί μια ευρεία συναίνεση για την υπερίσχυση του συμφέροντος των παιδιών (Rahimi κατά Ελλάδα § 108). Οι Ελληνικές αρχές αγνόησαν στην υπόθεση αυτή το συμφέρον του ανηλίκου κατά τη διαταγή της κράτησής του και δεν ερεύνησαν αναλόγως την αναγκαιότητα του μέτρου της κράτησης έναντι άλλων πιθανών μέτρων (Rahimi §109), γεγονός που ενισχύεται από την ήδη κακή κατάσταση των συνθηκών που επικρατούσαν στο συγκεκριμένο κέντρο, οι οποίες ξεπερνούσαν τα όρια που θέτει το άρθρο 3 (Rahimi § 110).

Επαναπροώθηση

Το πιο σημαντικό ζήτημα που αποκαλύπτει η υπόθεση M.S.S. κατά Βελγίου και Ελλάδα είναι ο κίνδυνος της επαναπροώθησης που αντιμετωπίζουν οι αιτούντες άσυλο, προτού καν να έχουν εξεταστεί επαρκώς τα αιτήματά τους. Σύμφωνα με στοιχεία που εξετάζει το Δικαστήριο κατά την περίοδο 2006 – 2010, είναι συχνή η αναφορά στην πρακτική της επαναπροώθησης, με απελάσεις τόσο συλλογικές, όσο και ατόμων που έχουν καταχωρίσει αίτηση ασύλου. Οι απελάσεις ενισχύονται από το πλαίσιο της συμφωνίας επανεισδοχής μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας (M.S.S. § 192). Στην επιστολή της η Έπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες της 2ας Απριλίου 2009, καταλήγει στο συμπέρασμα ότι τα κράτη θα πρέπει να απόσχουν από τη μεταφορά αιτούντων άσυλο στην Ελλάδα και να αναλάβουν τα ίδια την ευθύνη για την εξέταση των αιτήσεων ασύλου σύμφωνα με το άρθρο 3 § 2 του Κανονισμού του Δουβλίνου. Από τον Επίτροπο και την Έπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες εκφράστηκαν ανησυχίες για τη συνεχιζόμενη πρακτική των αναγκαστικών επιστροφών από τις ελληνικές αρχές στην Τουρκία (M.S.S. § 282).

Προσβασιμότητα στη διαδικασία ασύλου

Με την ίδια υπόθεση, όπως επαναλαμβάνονται και στην R.T. κατά Ελλάδα⁶¹, έγιναν γνωστές οι σημαντικές ελλείψεις με τις οποίες έρχονται αντιμέτωποι οι αιτούντες άσυλο σε όλα τα επίπεδα κατά την πρόσβαση στη διαδικασία ασύλου. Η ενημέρωση και η νομική βοήθεια διαπιστώθηκε ότι είναι ελλιπής, σε βαθμό που στερεί τους

⁶¹ R.T. κατά Ελλάδα (αρ. προσφ. 5124/11) της 11^{ης} Φεβρουαρίου 2016, διαθέσιμο στο <https://www.asylumlawdatabase.eu/en/content/ecthr-r-t-v-greece-application-no-512411-11-february-2016>

αιτούντες από νομικούς συμβούλους, δεν υπάρχει αξιόπιστο σύστημα επικοινωνίας μεταξύ των αρχών και των αιτούντων, δεν υπάρχουν αρκετοί διερμηνείς και εκπαίδευση του υπευθύνου για τις συνεντεύξεις προσωπικού πρόσβαση στον μηχανισμό παρουσίασε δυσκολίες και υπερβολικά μεγάλες καθυστερήσεις κατά τη λήψη των αποφάσεων σε βαθμό που αρκεί για να θεωρηθεί ότι παραβιάζει το άρθρο 13 σε συνδυασμό με το άρθρο 2 της Σύμβασης (M.S.S. § 301). Η προσβασιμότητα στη διαδικασία ασύλου εμφανίζει σημαντικά εμπόδια για τους πρόσφυγες, λόγω ελλιπούς ή και παραπλανητικής ενημέρωσης για τις υπηρεσίες και τα δικαιώματα τους και τις σύντομες προθεσμίες που είναι δυσανάλογες προς τον μεγάλο αριθμό των αιτούντων. Οι ελλείψεις καθιστούν αδύνατο το να ασκήσουν οι αιτούντες το δικαίωμα πρόσβασης στο Δικαστήριο. Σε αυτά τα αίτια αποδίδει το Δικαστήριο τον μικρό αριθμό αιτήσεων που δέχεται από αιτούντες άσυλο (M.S.S. § 182). Η έρευνα της Έπασης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες το 2010, εντοπίζει ότι η περισσότερες αιτήσεις απορρίπτονται σε πρώτο βαθμό χωρίς επαρκή νομική αιτιολογία και οι αρμόδιοι αστυνομικοί που εξετάζουν τα αιτήματα στερούνται της απαραίτητης εκπαίδευσης (M.S.S. § 184 – 185).

Στην υπόθεση R.T. κατά Ελλάδα, οι αρχές επέστρεψαν κατά παράβαση του άρθρου 13 σε συνδυασμό με το άρθρο 3 τον προσφεύγοντα στην Τουρκία, παραβλέποντας το π.δ. 114/2010 άρθρο 5 παραγ.1, το οποίο ενσωματώνει την οδηγία 2005/85/EK και ορίζει ότι οι αιτούντες άσυλο επιτρέπεται να παραμένουν στη χώρα έως ότου ολοκληρωθεί η διαδικασία εξέτασης της αίτησης και δεν απομακρύνονται με οποιοδήποτε τρόπο⁶². Το Δικαστήριο επιρρίπτει την παράληψη των ελληνικών αρχών στην έλλειψη οργάνωσης και την απουσία συντονισμού μεταξύ των υπηρεσιών. Δεν τηρείται η απαραίτητη συμπεριφορά για να θεωρείται αξιόπιστη η διαδικασία ασύλου και επιβεβαιώνεται η ανεπάρκεια του ελληνικού συστήματος ασύλου εκείνη την περίοδο (R.T. § 74-75)

⁶²<https://www.kodiko.gr/nomothesia/document/381327/p.d.-114-2010>

Ρατσιστικά επεισόδια

Στην υπόθεση Sakir κατά Ελλάδα⁶³, γίνεται σημαντική αναφορά στα βίαια επεισόδια ρατσιστικού χαρακτήρα στην Αθήνα. Οι εκθέσεις φανερώνουν ότι εξτρεμιστικές οργανώσεις, αναφερόμενοι και συγκεκριμένα στη σχέση που συχνά έχουν με το κόμμα Χρυσή Αυγή, επιδίδονται σε επαναλαμβανόμενο σχέδιο επιθέσεων κατά αλλοδαπών, κατά την περίοδο των γεγονότων της υπόθεσης από το 2009 (§70). Επιπλέον, από τις εκθέσεις διαπιστώνονται σημαντικές παραλείψεις της αστυνομίας, όσον αφορά τις παρεμβάσεις και την έρευνα, ενώ δεν ερεύνησαν και τη σχέση της συγκεκριμένης επίθεσης με τα ρατσιστικά κίνητρα (§71).

Η ανεπάρκεια του ελληνικού συστήματος δικαστικής προστασίας των κρατούμενων αιτούντων άσυλο

Με την εθνική νομοθεσία συγκρούεται το Δικαστήριο στην απόφαση S.D. κατά Ελλάδα⁶⁴, παρουσιάζοντας την ανεπάρκεια του ελληνικού συστήματος δικαστικής προστασίας των κρατούμενων αιτούντων άσυλο. Όπως προκύπτει από τον έλεγχο του εσωτερικού δικαίου, προϋπόθεση για να μπορεί να πραγματοποιηθεί απέλαση είναι να έχει εξεταστεί η αίτηση ασύλου και δεν έχει νομική βάση κατά την εθνική νομοθεσία η κράτηση του αλλοδαπού με σκοπό την απέλαση, κατά παράβαση του άρθρου 5 § 1, καθώς οι αιτούντες άσυλο των οποίων οι αιτήσεις εκκρεμούσαν δεν μπορούσαν να απελαθούν. Στην εθνική νομοθεσία, το πδ αριθ. 61/1999 επιτρέπει την προφορική διατύπωση αιτήματος χορήγησης ασύλου, όπως έπραξε ο προσφεύγων στις 12 Μαΐου 2007, αλλά αυτό δεν καταχωρήθηκε από τις αρχές. Η αίτηση του καταχωρήθηκε επισήμως μετά από την τρίτη απόπειρα υποβολής. Η απέλαση του δεν μπορούσε να πραγματοποιηθεί έως ότου εξεταστεί η αίτησή του και επομένως η κράτηση του τουλάχιστον από τις 17 Μαΐου 2007 έως τις 16 Ιουλίου 2007, δεν εναρμονιζόταν με το εθνικό δίκαιο και δεν ήταν «νόμιμη» με την έννοια του άρθρου 5 § 1 στ) της Σύμβασης. Όπως προβλέπεται από το άρθρο 1 του προεδρικού διατάγματος αριθ. 61/1999 και το άρθρο 2 του νόμου αριθ. 3386/2005, η κράτηση δεν μπορεί να δικαιολογηθεί από την απλή αναφορά στην ανάγκη εκτέλεσης της απόφασης απέλασης. Οι ελλείψεις του εθνικού δικαίου σε σχέση με τις απαιτήσεις του άρθρου 5 § 4 της Σύμβασης, εντοπίζονται στο ότι δεν επιτρέπεται από τα

⁶³Sakir κατά Ελλάδα (αρ. προσφ. 48475/09) της 24^{ης} Μαρτίου 2016, διαθέσιμο στο <https://hudoc.echr.coe.int/#%22itemid%22:%22001-167610%22>}}

⁶⁴S.D κατά Ελλάδα (αρ. προσφ. 53541/07), διαθέσιμο στο <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:%22001-166053%22>}}

δικαστήρια ο άμεσος έλεγχος «της νομιμότητας της κράτησης ενός αλλοδαπού που κρατείται ενόψει της απομάκρυνσής του από την επικράτεια» (S.D. §73). Η διατύπωση της παραγράφου 4 του άρθρου 76 του νόμου αριθ. 3386/2005 είναι ασαφής καθώς το δικαστήριο πρέπει να ορίσει στον αλλοδαπό μία προθεσμία τριάντα ημερών προκειμένου να εγκαταλείψει την επικράτεια, ακόμα και αν έχουν ευνοϊκή έκβαση ενώπιον του δικαστηρίου οι αντιρρήσεις του αλλοδαπού. Η νομιμότητα της κράτησης δεν εξετάζεται ξεχωριστά όταν εκκρεμεί απόφαση απέλασης, αλλά η κράτηση εξετάζεται μόνο όσον αφορά τον κίνδυνο της δημόσιας τάξης και τον κίνδυνο απόδρασης. Επιπλέον, το μέτρο της κράτησης δεν αίρεται με την αίτηση ακύρωσης ή αναστολής κατά τις απόφασης απέλασης (S.D. §74). Το ελληνικό δίκαιο εμπόδισε και δεν παρείχε τη δυνατότητα στον προσφεύγοντα να υπάρξει δικαστική κρίση και επί της νομιμότητας της κράτησής του, κατά τις απαιτήσεις που προβάλει το άρθρο 5 § 4 (S.D. §76).

Προσβασιμότητα σε κοινωνικές ανάγκες

Στην υπόθεση B.A.C. κατά Ελλάδας⁶⁵, οι αρχές παρέλειψαν να θεσπίσουν μια αποτελεσματική και προσβάσιμη διαδικασία για να προστατεύσουν το δικαίωμα στην ιδιωτική ζωή. Αυτό οφείλεται στη μακροχρόνια καθυστέρηση της εξέτασης του αιτήματος ασύλου στη συγκεκριμένη υπόθεση και στο καθεστώς ανασφάλειας που βιώνει το άτομο για όλο το διάστημα (B.A.C. §46), με περιορισμό της πρόσβασης του στην εργασία, την εκπαίδευση και την οικογενειακή ζωή. Επιπλέον, ακόμα και η κατοχή «ροζ κάρτας» και το καθεστώς αιτούντα άσυλο, δεν σημαίνει ότι το κράτος παρέχει κάποια περαιτέρω βοήθεια (M.S.S. § 172). Τα εμπόδια που δημιουργούνται από τις γραφειοκρατικές διαδικασίες είναι μεγάλα και για να αποκτήσει κάποιος προσωρινή άδεια εργασίας. Η έκδοση φορολογικού αριθμού γίνεται με την απόδειξη μόνιμου τόπου διαμονής, πρακτική που αποκλείει τους αστέγους. Η κοινωνική πρόνοια δεν παρέχει στέγαση και ιατρική περίθαλψη στην μεγάλη πλειοψηφία των αιτούντων άσυλο.

⁶⁵B.A.C. κατά Ελλάδας (αρ. προσφ. 11981/15) της 13 Οκτωβρίου 2016, διαθέσιμο στο <https://hudoc.echr.coe.int/#%7B%22tabview%22:%5B%22document%22%5D,%22itemid%22:%5B%22001-167806%22%5D%7D>

Στέρηση ελευθερίας

Όπως εκφράζεται από το ΕΔΔΑ στην απόφαση Rahimi κατά Ελλάδα, η στέρηση ελευθερίας του ατόμου θα πρέπει να προκύπτει από σαφείς όρους και ο νόμος να είναι ακριβής και να επιτρέπει στον πολίτη να προβλέψει τις συνέπειες της παράβασής του, όπως ορίζει το κριτήριο της «νομιμότητας» που ορίζει η Σύμβαση (§105). Επιπλέον, όπως απορρέει από την απόφαση R.U. κατά Ελλάδα⁶⁶ (§250), δεν αρκεί να τηρείται το εθνικό δίκαιο για να απαλλαχτεί το κράτος από την ευθύνη του, καθώς η στέρηση της ελευθερίας δεν συνεπάγεται και στέρηση της προστασίας του ατόμου όπως προβλέπει το άρθρο 5 § 4 της Σύμβασης. Το δικαστήριο επαναλαμβάνει ότι η ελληνική νομοθεσία έχει ανεπάρκειες όσον αφορά την αποτελεσματικότητα του δικαστικού ελέγχου της κράτησης με σκοπό την απέλαση, για τον λόγο ότι δεν δόθηκε στο δικαστήριο η εξουσία να εξετάσει τη νομιμότητα της απόφασης κράτησης ενός ατόμου με σκοπό την απέλασή του.

Γενικότερες συνθήκες στην Ελλάδα

Στην Η.Α. και λοιποί κατά Ελλάδα⁶⁷, το Δικαστήριο επισημαίνει ότι κατά την περίοδο μεταξύ Ιανουαρίου 2015 και Μαρτίου 2016 παρατηρήθηκε μια μεταναστευτική κρίση με μεγάλη αύξηση των αιτήσεων (Η.Α. §129-130 παραπάνω). Σύμφωνα με τις έρευνες από τον Επίτροπο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του Συμβουλίου της Ευρώπης και την Ύπατη Αρμοστεία των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες την περίοδο 2009-2010, επισημαίνεται η αδυναμία της Ελλάδας να φιλοξενήσει τον αριθμό των ατόμων που εισέρχονται στην επικράτεια της και τις κακές υλικές συνθήκες των αιτούντων, οι οποίοι στην πλειοψηφία τους ήταν άστεγοι χωρίς να λαμβάνουν κάποια βοήθεια από το κράτος (M.S.S. § 245).

⁶⁶R.U. κατά Ελλάδα (αρ. προσφ. 2237/08) της 7^{ης} Σεπτεμβρίου 2011, διαθέσιμο στο <https://www.asylumlawdatabase.eu/en/content/ecthr-ru-v-greece-application-no-223708>

⁶⁷Η.Α. και λοιποί κατά Ελλάδα (αρ. προσφ. 19951/16) της 28 Φεβρουαρίου 2019, διαθέσιμο στο <https://hudoc.echr.coe.int/#%22itemid%22:%22001-218904%22>}}

Η νομολογία του ΕΔΔΑ μετά από την εφαρμογή του Ν. 4636/2019.

Έλεγχος της νομιμότητας της κράτησης

Στην υπόθεση Ε.Κ κατά Ελλάδα⁶⁸, εξετάζονται οι όροι προσωρινής κράτησης στους Αστυνομικούς Σταθμούς Σουφλίου, Φερών, Αμυγδαλέζας και υποδιεύθυνσης Αττικής για το χρονικό διάστημα από 21 Ιουνίου 2013 έως 13 Δεκεμβρίου 2013, η νομιμότητα της κράτησής του προσφεύγοντα και το εάν η αίτηση ακύρωσης σχετικά με την νομιμότητα αυτής της κράτησης ήταν αποτελεσματική. Λαμβάνοντας υπόψη την έκθεση της CPT για το 2013, σύμφωνα με την οποία τα τμήματα παρουσίαζαν σημαντική βελτίωση σε σχέση με το 2011, οι εγκαταστάσεις είχαν ανακαινισθεί και υπήρχε μέριμνα για την υγιεινή και τον προαυλισμό, το Δικαστήριο έκρινε ότι οι συνθήκες δεν υπερέβησαν τα όρια για να θεωρηθούν ως απάνθρωπη και εξευτελιστική μεταχείριση (§ 77). Η μόνη παράβαση που κρίθηκε παραδεκτή ήταν σχετικά με το άρθρο 5§4⁶⁹. Σύμφωνα με την απόφαση του ΕΔΔΑ, ο Πρόεδρος του Διοικητικού Δικαστηρίου το 2013 απέρριψε τις αντιρρήσεις που είχε καταθέσει ο προσφεύγων στα (ελληνικά) διοικητικά δικαστήρια κατά της απόφασης που είχε διατάξει την κράτησή του. Τα δικαστήρια θεωρώντας απαραίτητη την κράτηση του για την ταχεία και αποτελεσματική εξέταση της αίτησής του για άσυλο, απέρριψαν τις αντιρρήσεις και δεν παρείχαν καμία απάντηση για πολλά από τα ερωτήματά του. Το Δικαστήριο θεωρεί σημαντική την τροποποίηση του άρθρου 76 του νόμου 3386/2005 και την διαμόρφωση μιας νομολογίας των εθνικών δικαστηρίων που εξετάζει σε βάθος την νομιμότητα της κράτησης αλλοδαπών υπό απέλαση, με σκοπό την ενίσχυση των εγγυήσεων των οποίων θα έπρεπε να απολαμβάνουν οι αλλοδαποί κρατούμενοι υπό απέλαση. Στην περίπτωση αυτή ο προσφεύγων δεν επωφελήθηκε από τον έλεγχο της νομιμότητας της κράτησής του σε τέτοιο βαθμό που να αντανάκλα το εύρος που προβλέπει η παράγραφος 5 του άρθρου 76 και οι εγγυήσεις του άρθρου 5§4 της Σύμβασης και επομένως εκτίμησε ότι υπήρξε παραβίασή του. Το Δικαστήριο έχει διαπιστώσει παραβίαση σε πολλές υποθέσεις όσον αφορά αιτιάσεις

⁶⁸ Ε.Κ κατά Ελλάδα της 14-1-2021 (αρ. προσφυγής 73700/13), διαθέσιμο στο [https://hudoc.echr.coe.int/#{ %22tabview%22:\[%22document%22\],%22itemid%22:\[%22001-207587%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#{ %22tabview%22:[%22document%22],%22itemid%22:[%22001-207587%22]}) και <https://www.echrcaselaw.com/apofaseis-edda/i-ellipsi-elegxoy-tis-nomimotitas-tis-kratisis-paraviase-to-dikaiwma-stin-proswpiki-eleftheria-veltivmenes-oi-sinthikes-kratisis-se-sinoriakoys-stathmoys/>

⁶⁹ΕΣΔΑ άρθρο 5§4: Παν πρόσωπον στερούμενον της ελευθερίας του συνεπεία συλλήψεως ή κρατήσεως έχει δικαίωμα προσφυγής ενώπιον δικαστηρίου, ίνα τούτο αποφασίση εντός βραχείας προσθεσμίας επί του νομίμου της κρατήσεώς του και διατάξη την απόλυσίν του εν περιπτώσει παρανόμου κρατήσεως

σχετικές με τις συνθήκες κράτησης. Εν τούτοις, εκτιμά ότι τέτοιες επαναλαμβανόμενες αιτιάσεις που διατυπώνουν οι αλλοδαποί, αξίζουν μια επαρκή απάντηση και εμπειριστατωμένη αξιολόγηση εκ μέρους των διοικητικών δικαστηρίων.

Δικαίωμα στη ζωή

Μια από τις πιο σημαντικές υποθέσεις για το δικαίωμα στη ζωή, η Safi κ.α. κατά Ελλάδας⁷⁰, αφορά τη βύθιση αλιευτικού σκάφους το 2014 στο Αιγαίο, ανοιχτά από το Φαρμακονήσι, προκαλώντας τον θάνατο 11 ατόμων. Οι προσφεύγοντες κατηγόρησαν το λιμενικό για παραλείψεις και ενέργειες που στοίχισαν τη ζωή συγγενών τους, ενώ κινδύνευσαν και οι ίδιοι. Το λιμενικό κατηγορήθηκε ότι ρυμούλκισε το σκάφος με μεγάλη ταχύτητα προς τις τουρκικές ακτές, με αποτέλεσμα αυτό να βυθιστεί. Οι δικαστές στην παρούσα υπόθεση συμπέραναν σημαντικές παραβάσεις. Αρχικά σχετικά με το άρθρο 2, υπήρξε παραβίαση κατά την διαδικασία διερεύνησης των συνθηκών του ναυαγίου, καθώς δεν τηρήθηκαν οι αναγκαίες διαδικασίες και προϋποθέσεις για τη σωστή διερεύνηση. Συγκεκριμένα, οι προσφεύγοντες είχαν ασκήσει ποινική δίωξη κατά των εμπλεκόμενων λιμενικών αρχών. Αρχικά υπήρξαν σοβαρά ελαττώματα σχετικά με τη διερμηνεία των καταθέσεων, αλλά παρόλα αυτά οι καταθέσεις συνέχιζαν να αποτελούν μέρος της δικογραφίας μέχρι να παύσει τη διαδικασία ο Εισαγγελέας. Συγκεκριμένα, οι διερμηνείς δέχθηκαν από το ποινικό δικαστήριο έρευνα για ψευδορκία και ο ένας από αυτούς αποδείχτηκε ότι δεν γνώριζε τη γλώσσα των προσφευγόντων. Κατά το Δικαστήριο, οι ελλείψεις αυτές θα έπρεπε να διερευνηθούν αφότου ενημερώθηκαν οι αρχές από τους προσφεύγοντες. Δεύτερον, ο εισαγγελέας έκανε δεκτό το αίτημα τους για κατάσχεση και εξέταση του αλιευτικού σκάφους, αλλά όχι το αίτημα να παρασχεθεί η καταγραφή της επικοινωνίας των λιμενικών και τα στοιχεία από το σήμα και το ραντάρ της στρατιωτικής βάσης του Φαρμακονησίου. Κατά το Δικαστήριο, κάποια στοιχεία της υπόθεσης ήταν γνωστά μόνο στις αρχές και είναι πολύ αμφίβολο το κατά πόσο οι προσφεύγοντες μπορούσαν να συμμετάσχουν στη διαδικασία χωρίς τις ηχογραφήσεις, οι οποίες θεωρήθηκαν ουσιαστικής σημασίας. Το γεγονός αυτά δείχνουν ελλιπή οργάνωση κατά τη

⁷⁰ Safi κ.α. κατά Ελλάδας της 07.07.2022 (αρ. προσφυγής 5418/15), διαθέσιμο στο [https://hudoc.echr.coe.int/#{ %22tabview%22:\[%22document%22\],%22itemid%22:\[%22001-218512%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#{ %22tabview%22:[%22document%22],%22itemid%22:[%22001-218512%22]}) και <https://www.echr.caselaw.com/apofaseis-edda/i-ellada-apozimionei-me-330-000-evro-prosfiges-gia-paraviasi-dikaiomatos-sti-zoi-kai-ekseftelistiki-metaxeirisi-thanatos-11-atomon-apo-vithisi-alieftikou-skafous-kai-ekseftelistikos-somatikos-elegxo/>

διεξαγωγή της επιχείρησης, που δεν διασφάλισε τη προστασία του δικαιώματός τους στη ζωή και των δικαιωμάτων των συγγενών τους, ενώ δεν τηρήθηκαν οι διατάξεις των διεθνών κειμένων. Υπήρξε επομένως κατά το ΕΔΔΑ, παραβίαση του άρθρου 2⁷¹ στη διαδικαστική του πτυχή.

Το άρθρο 2, θεωρείται από τις πιο θεμελιώδεις διατάξεις στη Σύμβαση και περιέχει μια ουσιαστική και μια διαδικαστική πτυχή. Η ουσιαστική πτυχή αφορά αρνητικές και θετικές υποχρεώσεις των συμβαλλόμενων κρατών. Οι αρνητικές επιβάλλουν την αποχή του κράτους από κάθε πράξη που θα μπορούσε να προκαλέσει το θάνατο ενός προσώπου, ενώ οι θετικές υποχρεώνουν το κράτος να λάβει μέτρα για την προστασία των ατόμων που βρίσκονται στη δικαιοδοσία τους. Οι θετικές υποχρεώσεις απέναντι στο δικαίωμα στη ζωή ικανοποιούνται με τη διαμόρφωση του κατάλληλου νομικού και διοικητικού πλαισίου. Η διαδικαστική πτυχή δημιουργεί την υποχρέωση του κράτους στη διεξαγωγή επίσημης αποτελεσματικής έρευνας σε κάθε περίπτωση πρόκλησης θανάτου είτε από όργανο του κράτους είτε από τρίτο.

Σε δεύτερη φάση σχετικά με το άρθρο δυο για το δικαίωμα στη ζωή, το Δικαστήριο έκρινε ότι δεν υπήρξαν εξηγήσεις από την κυβέρνηση σχετικά με τις παραλείψεις και τις καθυστερήσεις κατά την επιχείρηση διάσωσης, ενώ και ο τρόπος με τον οποίο έγινε η διεξαγωγή της επιχείρησης εγείρει σημαντικά ερωτήματα. Κρίθηκε επομένως ότι υπήρξε παραβίαση του άρθρου 2, λόγω της ελλιπούς οργάνωσης και της αποτυχίας να ακολουθηθεί η προβλεπόμενη διαδικασία ώστε να προστατευτούν οι επιβαίνοντες. Το σημαντικότερο σημείο της υπόθεσης, είναι η πρακτική της επαναπροώθησης και το συμβάν της βύθισης. Το Δικαστήριο δεν δύναται να αποφανθεί λεπτομερώς επί της βύθισης και της περίπτωσης να αποτέλεσε το συμβάν πρακτική επαναπροώθησης, λόγω ελλιπούς έρευνας από τις αρχές. Κατά τις αρχές, λόγω της κακής κατάστασης του σκάφους, αποφασίστηκε η ρυμούλκηση του στο Φαρμακονήσι. Ωστόσο το επιδίωξαν αυτό με ταχύπλοο και χωρίς τον απαραίτητο εξοπλισμό διάσωσης. Παραλείψεις και καθυστερήσεις υπήρξαν κατά τον συντονισμό,

⁷¹ΕΣΔΑ, άρθρο 2: «Δικαίωμα στη ζωή 1. Το δικαίωμα κάθε προσώπου στη ζωή προστατεύεται από τον νόμο. Σε κανέναν δεν μπορεί να επιβληθεί θάνατος με πρόθεση, παρά μόνο σε εκτέλεση θανατικής καταδίκης με βάση δικαστική απόφαση στην περίπτωση που το αδίκημα τιμωρείται από τον νόμο με την ποινή αυτή. 2. Ο θάνατος δεν θεωρείται ότι επιβάλλεται κατά παράβαση του παρόντος άρθρου, όταν προκύπτει από τη χρήση βίας που καθίσταται απολύτως αναγκαία: α. για την υπεράσπιση οποιουδήποτε προσώπου από παράνομη βία, β. για την πραγματοποίηση νόμιμης σύλληψης ή την παρεμπόδιση απόδρασης προσώπου που κρατείται νόμιμα, γ. για την καταστολή, σύμφωνα με τον νόμο, στάσης ή ανταρσίας.»

τις αποφάσεις και το σήμα για βοήθεια από άλλα μέσα, χωρίς να παρέχεται ολοκληρωμένη εξήγηση για το πώς οργανώθηκε και διεξήχθη η επιχείρηση. Εκτιμήθηκε, ότι οι αρχές δεν έκαναν ότι μπορούσαν για να προστατεύσουν τους επιβαίνοντες όπως απαιτεί το άρθρο 2.

Αντίστοιχο περιστατικό στο οποίο εμπλέκεται το λιμενικό, περιγράφεται στην υπόθεση Alkhatib κ.α. κατά Ελλάδα της 16.01.2024 (αριθ. προσφ. 3566/16)⁷². Στην υπόθεση αυτή, οι προσφεύγοντες είναι συγγενείς μετανάστη που τραυματίστηκε από πυροβολισμό λιμενικού προς τη μηχανή σκάφους που μετέφερε παράνομα μετανάστες στην Ελλάδα. Σκοπός του λιμενικού ήταν να αναχαιτιστεί το σκάφος κατά τη διάρκεια καταδίωξης, αλλά είχε ως συνέπεια σοβαρό τραυματισμό του επιβαίνοντα, με αποτέλεσμα αυτός να αποβιώσει λίγους μήνες αργότερα στην εντατική. Κατά το δικαστήριο χρησιμοποιήθηκε βία που ακόμα και αν δεν είχε άμεσο σκοπό το θάνατο του επιβαίνοντα, ήταν όμως δυνητικά θανατηφόρα και ως εκ τούτου θεωρήθηκε ότι ήταν εφαρμοστέο το άρθρο 2 στην υπόθεση. Αφού ανέλυσε την υπόθεση, τις μαρτυρίες και την απόφαση του εισαγγελέα Ναυτοδικείου Πειραιά, το Δικαστήριο έκρινε ότι οι έρευνες των εθνικών αρχών περιείχαν πολυάριθμες ελλείψεις με αποτέλεσμα την απώλεια σημαντικών αποδεικτικών στοιχείων και δεν βοήθησαν να εξακριβωθεί αν ήταν δικαιολογημένη η χρήση δυνητικά θανατηφόρου βίας. Ως εκ τούτου διαπίστωσε παραβίαση του άρθρου 2 ως προς την διαδικαστική του πτυχή. Σύμφωνα με τις Ελληνικές αρχές, οι λιμενικοί είχαν σκοπό να συλλάβουν τον καπετάνιο του σκάφους, υπό το όνομα IMREN 1. Ο σκοπός ωστόσο, δεν δικαιολογεί τη χρήση βίας με δεκατρείς δυνητικά θανατηφόρους πυροβολισμούς, οι περισσότεροι από τους οποίους φαίνεται ότι έχασαν τον στόχο τους. Σημειώνεται περαιτέρω από την ανάγνωση των παραγράφων 5, 6 και 8 του Κανονισμού 10 των Κανονισμών του 2004, ότι «η ακινητοποίηση πυροβολισμού σε όχημα που ενέχει κίνδυνο τραυματισμού για ένα άτομο που βρίσκεται στο πλοίο επιτρέπεται μόνο για περιορισμένους σκοπούς, συμπεριλαμβανομένης της αποτροπής της παράνομης εισόδου στη χώρα ενόπλων προσώπων που επιχειρούν να διαπράξουν παράνομη εμπορία ανθρώπων. Ωστόσο, ακόμη και στην τελευταία περίπτωση, η ακινητοποίηση

⁷² Alkhatib κ.α. κατά Ελλάδα της 16.01.2024 (αριθ. προσφ. 3566/16), διαθέσιμο στο [https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:\[%22001-230249%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:[%22001-230249%22]}) και <https://www.echrcaselaw.com/apofaseis-edda/thanatos-epivati-skafous-pou-metefere-paranoma-metanastes-meta-apo-sinexis-pirovolismous-tou-limenikou-katadiki-tis-elladas-gia-ellipi-erevna-kai-tu-dikaiomatos-sti-zoi/>

ενός οχήματος απαγορεύεται εάν υπάρχει σοβαρός κίνδυνος τραυματισμού τρίτου από μια χαμένη βολή...». Το Δικαστήριο κλήθηκε να εξετάσει εάν η επίμαχη πράξη συνάδει με τις κανονιστικές διατάξεις που εφαρμόστηκαν, καθώς οι αρμόδιες για την έρευνα εθνικές αρχές αναφέρθηκαν στη συμβατότητα της επιχείρησης με τους Κανόνες εμπλοκής του 1992, οι οποίοι παρείχαν ένα σαφώς μικρότερο πλαίσιο προστασίας της ζωής από αυτούς του 2004. Επομένως, κρίθηκε ότι το κράτος δεν τήρησε την υποχρέωσή του να θεσπίσει επαρκές νομοθετικό πλαίσιο που θα διέπει τη χρήση δυνητικά θανατηφόρου βίας στον τομέα των επιχειρήσεων θαλάσσιας επιτήρησης. Κατά την απόφαση του Δικαστηρίου, οι λιμενικοί θα έπρεπε να αντιδράσουν με περισσότερη επαγρύπνηση όταν έκριναν ότι το σκάφος δεν έχει επιβάτες, ώστε να περιοριστεί το ρίσκο να κινδυνεύσουν ζωές. Επιπλέον, κρίθηκε ότι χρησιμοποίησε υπερβολική βία σε ένα κανονιστικό πλαίσιο αβέβαιης ρύθμισης για τη χρήση πυροβόλων όπλων από την ακτοφυλακή. Η Κυβέρνηση δεν απέδειξε ότι ήταν «απολύτως αναγκαία» η χρήση βίας σε τέτοιο βαθμό. Οι λιμενικοί θα μπορούσαν να λάβουν περισσότερα μέτρα για να διαπιστώσουν την ύπαρξη άλλων επιβατών πριν προβούν σε ρήψη πυρών. Ο βαθμός βίας σε αυτήν την περίπτωση δεν δικαιολογείται και κατά συνέπεια, διαπιστώθηκε παραβίαση του ουσιαστικού σκέλους του άρθρου 2

Απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση

Στην υπόθεση Safi κ.α. κατά Ελλάδα, οι 12 από τους προσφεύγοντες επικαλέστηκαν και το άρθρο 3 για εξευτελιστική μεταχείριση κατά την άφιξή τους στο Φαρμακονήσι. Εκεί οι προσφεύγοντες είχαν περιορισμό στη μετακίνησή τους, ενώ υποβλήθηκαν σε εξευτελιστική σωματική έρευνα, για την οποία η κυβέρνηση δεν εξήγησε την αναγκαιότητά της, ούτε επικαλέστηκε λόγους δημόσιας τάξης και υποψίες για οπλισμό. Με δεδομένα το ότι οι προσφεύγοντες αναγκάστηκαν να αφαιρέσουν την ενδυμασία τους μπροστά σε τουλάχιστον 13 άτομα ενώ βρίσκονταν σε «ακραία κατάσταση ευπάθειας» και χωρίς να βασίζεται η σωματική έρευνα σε επιτακτική ανάγκη ασφαλείας, το Δικαστήριο απεφάνθη ότι υπήρξε παραβίαση του άρθρου 3.

Ενδεδεχής και αποτελεσματική έρευνα

Στην απόφαση B.Y. κατά Ελλάδα της 26.01.2023⁷³, ο προσφεύγων, ο οποίος εγκατέλειψε την Τουρκία φοβούμενος ότι θα διωχθεί για πολιτικούς λόγους, υποστήριξε ότι υπέστη απάνθρωπη και εξευτελιστική μεταχείριση κατά την επιστροφή του στην Τουρκία, ότι δεν μπόρεσε να υποβάλλει αίτηση ασύλου λόγω ελλείψεων στη διαδικασία και ότι η έρευνα των αρχών ήταν αναποτελεσματική. Η δικογραφία δεν περιέχει υλικό ικανό να επιτρέψει στο Δικαστήριο να συναγάγει σαφή συμπεράσματα, τονίζει, ωστόσο, ότι αυτή η αδυναμία πηγάζει σε μεγάλο βαθμό από την αποτυχία των εθνικών αρχών να διεξαγάγουν ενδεδεχής και αποτελεσματική έρευνα. Το Δικαστήριο θέτει υπό αμφισβήτηση ότι ο προσφεύγων υπέστη απάνθρωπη μεταχείριση, καθώς δεν κατάφερε να προσκομίσει τα απαραίτητα στοιχεία και ούτε μπόρεσε να υποβάλλει αίτηση ασύλου που να αποδεικνύει την παραμονή του στα Ελληνικά εδάφη. Τα στοιχεία ωστόσο που να αποδεικνύουν την αναποτελεσματικότητα της έρευνας από τις αρχές επαρκούν ώστε να διαπιστωθεί παραβίαση του άρθρου 3 της ΕΣΔΑ, όσον αφορά το διαδικαστικό σκέλος.

Ως προς την ερμηνεία του άρθρου 3, όπως και με το άρθρο 2, υπάρχει η ουσιαστική και η διαδικαστική πτυχή. Η ουσιαστική πτυχή αφορά αρνητικές και θετικές υποχρεώσεις των συμβαλλόμενων κρατών. Τα κράτη έχουν τις αρνητικές υποχρεώσεις να μην υποβάλλουν τα άτομα σε βασανιστήρια και κακομεταχείριση, ενώ έχουν τις θετικές υποχρεώσεις να προστατεύουν τα άτομα που βρίσκονται σε ευάλωτη θέση και στερούνται την ελευθερία τους και να λαμβάνουν τα απαραίτητα μέτρα για να αποτρέπονται οι πράξεις που παραβιάζουν την ανθρώπινη αξιοπρέπεια ή προκαλούν βασανιστήρια σε βάρος των προσώπων που υπάγονται στη δικαιοδοσία τους. Για τον σκοπό αυτό, τα συμβαλλόμενα Κράτη έχουν τη θετική υποχρέωση να θεσπίσουν μια προστασία που να αποτρέπει τέτοιου είδους παραβιάσεις. Η διαδικαστική πτυχή δημιουργεί την υποχρέωση του κράτους στη διεξαγωγή αυτεπάγγελτης, ανεξάρτητης και αποτελεσματικής έρευνας σε κάθε περίπτωση που κάποιος ιδιώτης καταγγέλλει κακομεταχείριση προς το πρόσωπό του, είτε από όργανο του κράτους είτε από τρίτο.

⁷³B.Y. κατά Ελλάδα της 26.01.2023 (αρ. προσφ. 60990/14), διαθέσιμο στο <https://hudoc.echr.coe.int/#%22itemid%22:%22001-222656%22> και <https://www.echrcaselaw.com/mi-kategoriopoihmeno/ellipiskaianapotelesmatikierevnaseipothesisyllipsiskaiekdosistourkoukatadikitiselladasiaparaviasitoudiadikastikouskeloustouarthrou3/>

Συνθήκες διαβίωσης, περίθαλψη

Με την υπόθεση E.F. κατά Ελλάδα⁷⁴, αποκαλύπτονται σοβαρές μαρτυρίες για τη διαβίωση στους καταυλισμούς Μόριας και Πολυκάστρου. Η προσφεύγουσα, αιτούσα άσυλο, καταγγέλλει ότι δεν δέχτηκε την απαραίτητη ιατρική περίθαλψη, ενώ είναι φέρουσα τον ιό HIV. Ενώ, όπως υποστηρίζει, ενημέρωσε αμέσως προφορικά τις αρχές για την υγεία της, δεν μεταφέρθηκε σε πιο ασφαλή χώρο παρά στις 3 Μαΐου 2020. Έως ότου μεταφερθεί, καταγγέλλει ότι δέχτηκε στον καταυλισμό της Μόρια σεξουαλικές παρενοχλήσεις σε καθημερινή βάση και ότι τη νύχτα της 29 Μαρτίου 2020, μια ομάδα ανδρών προσπάθησε να προσβάλει το χώρο της, χωρίς αντίδραση από τις αρχές. Σύμφωνα με την κρίση του Δικαστηρίου, οι αρχές όφειλαν εξαρχής να διασφαλίσουν την μεταφορά της προσφεύγουσας για ιατρικές εξετάσεις, ενώ και κατά τη διαμονή της στους καταυλισμούς Μόριας και Πολυκάστρου, οι αρχές δεν έλαβαν όλα τα μέτρα για την προστασία της υγείας της, με αποτέλεσμα να εκτεθεί σε απάνθρωπη και εξευτελιστική μεταχείριση. Σχετικά με τις συνθήκες στους καταυλισμούς, τα επιχειρήματα των μετεχόντων διέφεραν σημαντικά, και το Δικαστήριο, αφού μελέτησε τα πραγματικά περιστατικά και ελλείψει αποδεικτικών στοιχείων, θεώρησε την καταγγελία προδήλως αβάσιμη και την κήρυξε απαράδεκτη σύμφωνα με το άρθρο 35 §§ 3 (α) και 4 της Σύμβασης. Ως προς την ιατρική περίθαλψη, σύμφωνα με το Δικαστήριο οι αρχές ενημερώθηκαν για την υγεία της προσφεύγουσας μόλις έφτασε στον καταυλισμό, αλλά έλαβε ιατρική περίθαλψη για πρώτη φορά έξι μήνες μετά την εγγραφή της στη Μόρια. Το Δικαστήριο, λαμβάνοντας υπόψη την ιδιαίτερα ευάλωτη κατάσταση της προσφεύγουσας ως σοβαρά άρρωστης αιτούσας άσυλο, έκρινε πως οι αρχές όφειλαν να λάβουν άμεσα τα κατάλληλα μέτρα και ότι υπήρξε παραβίαση του άρθρου 3.

Στην υπόθεση M.L. κατά Ελλάδα της 23.11.2023 (αρ. προσφ. 8386/20)⁷⁵, στο επίκεντρο βρίσκονται οι συνθήκες διαβίωσης της προσφεύγουσας στο KYT Σάμου.

⁷⁴ E.F. κατά Ελλάδα της 05.10.2023 (αρ.προσφ. 16127/20) διαθέσιμο στο [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22fulltext%22:\[%2216127/20%22\],%22documentcollectionid%22:\[%22JUDGMENTS%22,%22DECISIONS%22\],%22itemid%22:\[%22001-228126%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22fulltext%22:[%2216127/20%22],%22documentcollectionid%22:[%22JUDGMENTS%22,%22DECISIONS%22],%22itemid%22:[%22001-228126%22]}) και <https://www.echrcaselaw.com/apofaseis-edda/ellipis-iatriki-perithalpsi-se-prosfiga-pasxousa-apo-hiv-mazi-me-apanthropes-sinthikes-se-ellinikous-katavlistous-katadiki-gia-apanthropi-kai-ekseftelistiki-metaxeirisi/>

⁷⁵ M.L. κατά Ελλάδα της 23.11.2023 (αρ. προσφ. 8386/20), διαθέσιμο στο [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22fulltext%22:\[%228386/20%22\],%22itemid%22:\[%22001-](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22fulltext%22:[%228386/20%22],%22itemid%22:[%22001-)

Σύμφωνα με την προσφεύγουσα, η ίδια κατά την άφιξη της ήταν 7 μηνών έγκυος και έπασχε από διαβήτη κύησης. Παρόλα αυτά, ζούσε σε κοινή σκηνή και όχι κάποιο πιο ασφαλές κατάλυμα, ενώ δεν είχε πρόσβαση σε εγκαταστάσεις υγιεινής και δεν λάμβανε κάποια παρακολούθηση έστω από τη μαία της ιατρικής μονάδας ούτε υγειονομική περίθαλψη. Όπως καταλαβαίνουμε από τη μαρτυρία, οι ιδιαίτερες υγειονομικές ανάγκες της εγκύου, που βρισκόταν σε προχωρημένο στάδιο κύησης κατά τη διάρκεια της διαμονής της στο ΚΥΤ Σάμου, δεν καλύφθηκαν. Η κακομεταχείριση απέναντί της θεωρήθηκε ότι ήταν αρκετά σοβαρή για να γίνει δεκτό ότι πρόκειται για παραβίαση του άρθρου 3.

Από τις εκθέσεις που έλαβε υπόψη το Δικαστήριο προκύπτουν σημαντικά στοιχεία για τις συνθήκες διαβίωσης κατά τη συγκεκριμένη περίοδο στα κέντρα κράτησης. Σύμφωνα με την Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, η κατάσταση χαρακτηριζόταν συνεχώς από συνωστισμό και ανεπαρκείς υπηρεσίες όσον αφορά τη στέγαση, την ιατρική υποστήριξη, την υγιεινή και την υγιεινή (παράγραφος 17 της απόφασης), ενώ σύμφωνα με το Defense for Children International-Ολλανδία, οι συνθήκες διαβίωσης των εγκύων γυναικών και των παιδιών ήταν ασυμβίβαστες με την ανθρώπινη αξιοπρέπεια (παράγραφος 19 της απόφασης). Στις 31 Οκτωβρίου 2019 η Επίτροπος Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του Συμβουλίου της Ευρώπης, Dunja Mijatović, δήλωσε ότι η κατάσταση των μεταναστών στα ελληνικά νησιά του Αιγαίου έχει επιδεινωθεί δραματικά τους τελευταίους 12 μήνες, με τεράστια έλλειψη ιατρικής περίθαλψης και υγιεινής σε εξαιρετικά υπερπληθυσμένους καταυλισμούς.

Το Δικαστήριο ανατρέχοντας και στην υπόθεση M.S.S. κατά Βελγίου και Ελλάδας, επισημαίνει ότι σε σχέση με την αυξανόμενη εισροή μεταναστών και αιτούντων άσυλο, τα κράτη στα εξωτερικά σύνορα της Ευρωπαϊκής Ένωσης αντιμετωπίζουν μεγάλες δυσκολίες. Αυτό ωστόσο δεν αρκεί για να απαλλάξει το κράτος από τις υποχρεώσεις που υπέχει ο απόλυτος χαρακτήρας του άρθρου 3.

[229018%221}](https://www.echrcaselaw.com/apofaseis-edda/apanthropes-sinthikes-diaviosis-gia-egkimonousa-sto-kentro-ipodoxis-samou-paraviasi-tou-arthrou-3-tis-esda/) και <https://www.echrcaselaw.com/apofaseis-edda/apanthropes-sinthikes-diaviosis-gia-egkimonousa-sto-kentro-ipodoxis-samou-paraviasi-tou-arthrou-3-tis-esda/>

Όπως παρατήρησε το Δικαστήριο και στην υπόθεση D.S. κατά Ελλάδα της 30.11.2023 (αριθ. προσφ. 2080/19)⁷⁶, η προσφεύγουσα, ενώ ήταν νεαρή ασυνόδευτη γυναίκα κατά τον επίδικο χρόνο, τοποθετήθηκε από τις αρχές δυο φορές σε μια σκηνή όπου της στερήθηκε κάθε ιδιωτικότητα και ασφάλεια και ότι οι αρχές δεν πήραν τα μέτρα που θα μπορούσαν για να της εξασφαλίσουν αξιοπρεπείς υλικές συνθήκες. Ο δικηγόρος της φαίνεται πως ενημέρωσε τις αρχές για την ευάλωτη κατάσταση της και την ανάγκη για αξιοπρεπή διαμονή και ψυχολογική υποστήριξη, ενώ οι αρχές τη μετέφεραν πίσω στο ΚΥΤ Σάμου τη στιγμή που βρισκόταν στη μέγιστη χωρητικότητά του. Ως προς αυτά τα στοιχεία διαπίστωσε παραβίαση του άρθρου 3.

Αποτελεσματική προσφυγή

Στην E.F. κατά Ελλάδα η προσφεύγουσα, επικαλούμενη το άρθρο 13⁷⁷ της Σύμβασης σε συνδυασμό με το άρθρο 3, παραπονέθηκε ότι δεν είχε δυνατότητα αποτελεσματικής προσφυγής για να αμφισβητήσει την έλλειψη ιατρικής περίθαλψης και τις συνθήκες διαβίωσης της στους καταυλισμούς της Μόριας και του Πολυκάστρου. Το μέρος που σχετίζεται με την ιατρική περίθαλψη δεν είναι προδήλως αβάσιμο ή απαράδεκτο και έχοντας υπόψη τις σκέψεις σε σχέση με την καταγγελία βάσει του άρθρου 3, το Δικαστήριο κρίνει ότι το κράτος έχει παραβεί τις υποχρεώσεις του βάσει του άρθρου 13.

Ελλιπή ένδικα μέσα – διαδικαστικές εγγυήσεις

Στην υπόθεση T.K. κατά Ελλάδα της 18.01.2024 (αριθ. προσφ. 16112/20)⁷⁸, ο προσφεύγων υποστήριξε ότι μόλις έφτασε στον καταυλισμό της Σάμου, καταχωρήθηκε ως ενήλικας, ενώ είχε προσκομίσει αποδεικτικά έγγραφα για την ημερομηνία γέννησής του και οι αρχές τον ενημέρωσαν ότι θα πρέπει να περιμένει

⁷⁶ D.S. κατά Ελλάδα της 30.11.2023 (αριθ. προσφ. 2080/19), διαθέσιμο στο <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22fulltext%22:%5B%222080/19%22%5D,%22itemid%22:%5B%222001-229156%22%5D%7D> και <https://www.echrcaselaw.com/apofaseis-edda/ekseftelistikes-sinthiles-diaviosis-allodapis-se-katavlistimo-tis-samou-katadiki-tis-elladas/>

⁷⁷ ΕΣΔΑ, Άρθρο 13: «Δικαίωμα αποτελεσματικής προσφυγής. Κάθε πρόσωπο του οποίου παραβιάζονται τα δικαιώματα και οι ελευθερίες που αναγνωρίζονται στην παρούσα Σύμβαση, έχει το δικαίωμα αποτελεσματικής προσφυγής ενώπιον εθνικής αρχής, ακόμη και εάν η παραβίαση διαπράχθηκε από πρόσωπα που ενεργούν κατά την άσκηση των δημοσίων καθηκόντων τους.»

⁷⁸ T.K. κατά Ελλάδα της 18.01.2024 (αριθ. προσφ. 16112/20), διαθέσιμο στο <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22tabview%22:%5B%22document%22%5D,%22itemid%22:%5B%222001-230296%22%5D%7D> και <https://www.echrcaselaw.com/apofaseis-edda/anilikos-xarakteristike-enilikas-se-katavlistimo-metanaston-katadiki-tis-elladas-gia-ellipsi-diadikastikon-eggiiseon-gia-ton-prosdiorismo-ilikias-kai-gia-ekseftelistikes-sinthikes/>

για την επίσημη αναγνώριση του εγγράφου μετά την αίτηση του για διεθνή προστασία. Επιπλέον κατήγγειλε ότι δεν έλαβε υποστήριξη από τις αρχές για τη διαμονή του, τη ψυχική διαταραχή του και τις συνθήκες υγιεινής και η καταχώρηση του ως ενήλικα, με την απουσία κηδεμόνα, οδήγησαν σε ακόμα πιο εξευτελιστικές συνθήκες διαβίωσης κατά τη διαμονή του στον καταυλισμό. Κατηγόρησε επομένως τις αρχές για την στέρηση των εγγυήσεων που προβλέπονται για τους ασυνόδευτους ανηλίκους, επικαλούμενος τα άρθρα 3 και 8.

Η θέση της Κυβέρνησης ήταν ότι υπήρχε μια πρωτοφανής κρίση που συνδέεται με τον Covid-19, με αποτέλεσμα να υπάρχουν καθυστερήσεις και προβλήματα. Ενώ ο προσφεύγων καταχώρησε το πιστοποιητικό γέννησής του με την αίτηση για άσυλο, οι αρχές αποφάσισαν να κινήσουν τη διαδικασία για τον προσδιορισμό της ηλικίας του προσφεύγοντα στις 5 Μαρτίου 2020, αλλά δεν την δρομολόγησαν μέχρι τις 8 Μαρτίου 2021 και η κυβέρνηση δεν παρέχει καμία αιτιολόγηση για αυτό. Ως εκ τούτου, οι αρχές αντιμετώπισαν τον προσφεύγοντα ως ενήλικα επί ένα έτος και του στέρησαν διαδικαστικές εγγυήσεις που θα απολάμβανε αν είχε αναγνωριστεί ως ανήλικος. Το συμπέρασμα του Δικαστηρίου είναι ότι οι αρχές δεν άσκησαν τη δέουσα επιμέλεια, όσον αφορά τις διαδικαστικές εγγυήσεις σχετικά με την εκτίμηση της ηλικίας συμπεριλαμβανομένης της πρόβλεψης για το διορισμό κηδεμόνα. Τέλος, διαπιστώθηκε επίσης και παραβίαση του αρ. 13 σε συνδυασμό με τα άρθρα 3 και 8, εξαιτίας των ελλιπών ενδίκων μέσων που προσέφερε το ελληνικό δίκαιο για να μπορέσει να διαμαρτυρηθεί ο προσφεύγων.

Ασυνόδευτοι ανήλικοι

Η υπόθεση T.K. κατά Ελλάδα είναι μια από τις πολλές υποθέσεις που ακολουθούν και αφορούν την προστασία των ανηλικών αιτούντων άσυλο. Οι αρχές έχουν αποτύχει επανειλημμένα να μεριμνήσουν για την ικανοποίηση των αναγκών της ιδιαίτερης αυτής κατηγορίας. Στη συγκεκριμένη υπόθεση ο προσφεύγων στερήθηκε τις διαδικαστικές εγγυήσεις και εκτέθηκε σε συνθήκες που δεν συνάδουν με την ιδιότητά του ως ασυνόδευτου ανηλίκου και οι αρχές δεν ικανοποίησαν την προστασία που προβλέπεται για τους ασυνόδευτους ανηλίκους που αναζητούν προστασία, κατά παράβαση του άρθρου 8 της Σύμβασης. Αντίστοιχα στην υπόθεση O.R. κατά

Ελλάδας της 23.01.2024⁷⁹, δεν διορίστηκε επίτροπος για τον προσφεύγοντα, ενώ αναγκάστηκε να παραμείνει άστεγος για έξι μήνες, διαμένοντας στη συνέχεια σε κέντρα φιλοξενίας για αλλοδαπούς με ενήλικες, όπου κακοποιήθηκε σεξουαλικά δύο φορές. Οι παρατηρήσεις των Ευρωπαϊκών επιτροπών τεκμηρίωσαν τους ισχυρισμούς του και υπέδειξαν σοβαρές επιπτώσεις στην ψυχική υγεία του προσφεύγοντα. Το ΕΔΔΑ έκρινε ότι επρόκειτο για εύαλωτο ανήλικο που οι ελληνικές αρχές είχαν υποχρέωση να προστατέψουν με αξιοπρεπείς υλικές συνθήκες και διαπίστωσε παραβίαση του άρθρου 3. Ο ανήλικος αναγκάστηκε για έξι μήνες να βρίσκεται σε κατάσταση ακραίας ένδειας, χωρίς την ικανότητα να καλύψει τις βασικές του ανάγκες. Οι ελληνικές αρχές δεν απαλλάσσονται από την υποχρέωση τους να εξασφαλίσουν αξιοπρεπείς συνθήκες, παρά τη δυσκολία που αντιμετώπιζαν με τον μεγάλο αριθμό ασυνόδευτων ανηλίκων που είχαν εισέλθει τη δεδομένη περίοδο. Επιπλέον, υπήρξε τεκμηρίωση για τις σεξουαλικές επιθέσεις εναντίον του, με τις αρχές να μην το αμφισβητούν, αλλά χωρίς να έχουν προβεί σε διορισμό επιτρόπου και την άμεση μετακίνησή του σε ασφαλέστερη δομή. Ο προσφεύγων θεωρήθηκε ότι ανήκε σε πολύ εύαλωτη ομάδα και οι αρχές δεν προέβησαν στις αναγκαίες ενέργειες, με αποτέλεσμα να εκτεθεί σε εξευτελιστικές συνθήκες για μεγάλο διάστημα.

Η υπόθεση W.S. κατά Ελλάδα της 23.05.2024⁸⁰, ο ανήλικος ισχυρίστηκε ότι ανήκε στα πλέον εύαλωτα μέλη της κοινωνίας, και ότι έως τις 23 Ιανουαρίου, όταν μεταφέρθηκε σε δομή φιλοξενίας, ζούσε σε απελπιστικές συνθήκες χωρίς στέγη ή νόμιμο κηδεμόνα. Καταγγέλλει την έλλειψη σταθερής στέγης και βασικών υλικών αγαθών, καθώς και τις συνθήκες κράτησής του ενώ βρισκόταν υπό αστυνομική κράτηση από τις αρχές, γεγονός που του προκάλεσε τρομερή σωματική και ψυχική στενοχώρια, όπως αποδεικνύεται από την απόπειρα αυτοκτονίας του (παράγραφος 22 της απόφασης). Σύμφωνα με το ΕΔΔΑ, οι αρχές είχαν ενημερωθεί για την κατάσταση του προσφεύγοντος ως ασυνόδευτου ανηλίκου χωρίς στέγη και πρόσβαση σε βασικά

⁷⁹ O.R. κατά Ελλάδα της 23.01.2024 (αριθ. προσφ. 24650/19), διαθέσιμο στο <https://hudoc.echr.coe.int/#%7B%22itemid%22:%5B%22001-230316%22%5D%7D> και <https://www.echrcaselaw.com/apofaseis-edda/asinodeftos-anilikos-aiton-asilo-emeine-xoris-stegi-kai-prostasia-apo-tis-arxes-gia-eksi-mines-katadiki-elladas-gia-apanthropi-kai-ekseftelistiki-metaxeirisi/>

⁸⁰ W.S. κατά Ελλάδα της 23.05.2024 (αριθ. προσφ. 65275/19), διαθέσιμο στο <https://hudoc.echr.coe.int/#%7B%22fulltext%22:%5B%2265275/19%22%5D%2C%22itemid%22:%5B%22001-233739%22%5D%7D%7D> και <https://www.echrcaselaw.com/apofaseis-edda/ekseftelistikes-sinthikes-diaivosis-asinodeftou-pou-zitouse-asilo-kai-epasxe-apo-psora-katadiki-elladas/>

είδη ανάγκης και νόμιμο κηδεμόνα, αλλά δεν κινήθηκαν ανάλογα με τις υποχρεώσεις τους για την παροχή αξιοπρεπών συνθηκών διαβίωσης, διαπιστώνοντας παραβίαση του άρθρου 3. Το Δικαστήριο σημείωσε επιπλέον υποθέσεις που διαπιστώνουν παραβίαση του άρθρου 3 σχετικά με τις ανεπαρκείς συνθήκες διαβίωσης των ασυνόδευτων ανηλίκων στην Ελλάδα και τις συνθήκες κράτησης κατά την «προστατευτική κράτηση» σε αστυνομικά τμήματα (Sh.D. κ.α. κατά Ελλάδα, Αυστρίας, Κροατίας, Ουγγαρίας, Βόρειας Μακεδονίας, Σερβίας και Σλοβενίας, αρ. 14165/16, 13 Ιουνίου 2019, Υ.Α., αρ. 28 Φεβρουαρίου 2019).

Η νομολογία του Δικαστηρίου έχει επισημάνει σε υποθέσεις όπως N.N. κ.α. κατά Ελλάδα⁸¹ και Rahimi κατά Ελλάδα, ότι στις περιπτώσεις υποδοχής ανηλίκων, η ευαλωτότητα του παιδιού υπερισχύει των εκτιμήσεων σχετικά με το καθεστώς του παράνομου μετανάστη (N.N. κατά Ελλάδα §11). Οι αιτούντες δεν αναγνωρίστηκαν έγκαιρα ως ανήλικοι ώστε να λάβουν την ειδική προστασία που δικαιούνται και να μεταφερθούν σε κατάλληλα καταφύγια, λόγω ελλείψεων στις διαδικασίες εγγραφής και αξιολόγησης της ηλικίας τους. Επισημαίνεται ότι οι αιτούντες αναγκάζονται να ζητήσουν βοήθεια από ΜΚΟ και από το Δικαστήριο, ενώ έχει διαπιστωθεί ότι ζουν υπό κατάσταση ανασφάλειας και ευπάθειας (N.N. κατά Ελλάδα §12).

Στην υπόθεση C.K. κατά Ελλάδος, αρ. 15728/20, σύμφωνα με διεθνείς πηγές που εξετάζει το Δικαστήριο, κατά την περίοδο που διέμεινε ο ανήλικος προσφεύγων στο ΚΥΤ Σάμου υπήρχε σοβαρός συνωστισμός, ανεπαρκείς παροχές τροφής, υγειονομικής μέριμνας, ασφάλειας και υπήρχαν υψηλά ποσοστά εγκληματικότητας (M.A. κ.α. κατά Ελλάδα⁸² § 12). Ιδιαίτερα για τους ανηλίκους, η Ύπατης Αρμοστείας των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες υπέβαλε το 2019 στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή Κοινωνικών Δικαιωμάτων, καταγγελία για τις άθλιες συνθήκες στο ΚΥΤ Σάμου, όπου οι συνθήκες στην «ασφαλή ζώνη» παρουσίαζαν τις ίδιες ελλείψεις.

⁸¹N.N. κ.α. κατά Ελλάδα της 19.12.24 (αρ. προσφ. 59319/19 και 3 άλλες), διαθέσιμο στο <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22fulltext%22:%5B%2259319/19%22%2C%22itemid%22:%5B%222001-238569%22%5D%7D>

⁸²M.A. κ.α. κατά Ελλάδα της 03.05.24(αρ. προσφ. 15192/20 και 3 άλλες) διαθέσιμο στο <https://ihaverights.eu/wp-content/uploads/2024/10/CASE-of-M.A.-AND-OTHERS-v.-GREECE-ECHR.pdf>

Αντίστοιχες συνθήκες για τη Σάμο και ιδιαίτερα για τους ανήλικους αιτούντες άσυλο, παρουσιάζονται και στην υπόθεση Τ.Α. κ.α. κατά Ελλάδα⁸³.

Για τις συνθήκες στο ΚΕΔ Σάμου, το οποίο εγκαινιάστηκε το 2021 και αφότου έκλεισε το ΚΥΤ Σάμου, το ΕΔΔΑ ενέκρινε στις 5 Φεβρουαρίου του 2025 τα προσωρινά μέτρα για τα οποία υπέβαλε αίτηση το HRLP⁸⁴. Το αίτημα καταγγέλλει τις κακές συνθήκες διαβίωσης στην «Ασφαλή» Ζώνη του ΚΕΔ, όπου εντοπίζει ελλείψεις στην ιατρική και ψυχολογική μέριμνα, την τροφή, την υγιεινή, την ένδυση, τον διορισμό κηδεμόνων καθώς και βίαιη συμπεριφορά από αστυνομικούς και αποτυχία στην προστασία των ανηλίκων από άλλους ανηλίκους. Το Δικαστήριο διέταξε την Ελλάδα να αποκαταστήσει την ασφάλεια και καταλληλότητα των συνθηκών. Στο ΚΕΔ δεν υπήρχαν επίτροποι ανηλίκων λόγω υποστελέχωσης, γεγονός που αναγκάζει τους ανήλικους να εγκλωβίζονται στη δομή. Από την απόφαση της 5^{ης} Φεβρουαρίου, μέχρι τον Μάρτιο, οι αρχές συμμορφώθηκαν και επέσπευσαν την μετεγκατάσταση των ανηλίκων και ο αριθμός τους στη δομή έχει μειωθεί σχεδόν στο μισό⁸⁵.

Επαναπροωθήσεις

Οι πιο πρόσφατες και σημαντικές υποθέσεις φέρνουν στο φώς υπό τη νομολογία του ΕΔΔΑ, τις πρακτικές επαναπροωθήσεων που συμβαίνουν στα σύνορα με Τουρκία. Στην Β.Υ. κατά Ελλάδα (αρ. 60990/14), η Ελλάδα καταδικάστηκε για την αναποτελεσματική έρευνα σχετικά με το περιστατικό βίαιης απομάκρυνσης του αιτούντος από την Επικράτειά της το 2013. Ο αιτών ισχυρίστηκε ότι τοποθετήθηκε σε όχημα που ανήκε στην ΕΛ.ΑΣ και έπειτα απομακρύνθηκε προς την Τουρκία. Το Δικαστήριο δεν εντόπισε κανένα αποδεικτικό στοιχείο ή έγγραφο για την παρουσία του αιτούντα στην Ελληνική Επικράτεια (§ 85-87), επέρριψε ωστόσο αυτή την αδυναμία στην αποτυχημένη διερεύνηση από τις αρχές (§ 89).

⁸³Τ.Α. κ.α. κατά Ελλάδα (Αρ. προσφ. 15293/20 και 3 άλλες), διαθέσιμο στο <https://ihaverights.eu/wp-content/uploads/2024/10/CASE-OF-T.A.-AND-OTHERS-v.-GREECE-1.pdf>

⁸⁴<https://www.humanrightslp.eu/post/samos-ccac-safe-zone-ecthr-grants-interim-measures>

⁸⁵<https://www.news247.gr/magazine/reportage/psora-kai-64-imeres-kratisis-stin-ked-samou-o-anilikos-pou-kerdise-tin-elftheria-tou/>

Στις A.R.E. κατά Ελλάδα⁸⁶ και G.R.J. κατά Ελλάδα, οι προσφεύγοντες, μια πολίτης Τουρκίας και ένας ανήλικος πολίτης Αφγανιστάν, ισχυρίστηκαν ότι υπέστησαν άτυπη επιστροφή προς την Τουρκία από τα σύνορα με στον Έβρο και το Αιγαίο αντίστοιχα, κατά παράβαση του άρθρου 3 της ΕΣΔΑ, ότι υποβλήθηκαν σε άτυπη κράτηση κατά παράβαση του άρθρου 5, και ότι κατά την επιστροφή υπέστησαν απειλή και απάνθρωπη μεταχείριση, κατά τα άρθρα 2 και 3 της ΕΣΔΑ. Για τις υποθέσεις αυτές, η Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΕΔΑ) κλήθηκε να παρέμβει και να απαντήσει στα ερωτήματα για τις επαναπροωθήσεις στην Ελλάδα⁸⁷. Η Ελλάδα καταδικάστηκε για την πρώτη υπόθεση «A.R.E. κατά Ελλάδα», όπως θα αναλυθεί παρακάτω, ενώ η υπόθεση «G.R.J. κατά Ελλάδα» κρίθηκε «ασυμβίβαστη *ratione personae* με τις διατάξεις της Σύμβασης κατά την έννοια του άρθρου 35 § 3 (α) και πρέπει να απορριφθεί σύμφωνα με το άρθρο 35 § 4.», καθώς ο προσφεύγων δεν παρουσίασε τα απαραίτητα αποδεικτικά στοιχεία για την παρουσία του στην Ελλάδα⁸⁸, προχωράει ωστόσο στην σημαντική υπενθύμιση ότι κατά την τέλεση των εικαζομένων γεγονότων, υπάρχουν σοβαρές ενδείξεις για συστηματική πρακτική απωθήσεων προς την Τουρκία.

Στην υπόθεση A.R.E. κατά Ελλάδα θίγονται τα δικαιώματα που αφορούν την κράτηση και επαναπροώθηση αιτούσας άσυλο, προς την Τουρκία, όπου εικάζεται ότι διατρέχει κίνδυνο δίωξης. Το Δικαστήριο σημειώνει ότι δεν εξετάστηκαν οι κίνδυνοι που θα αντιμετώπιζε η προσφεύγουσα εάν επέστρεφε στην Τουρκία και αγνοήθηκε η αίτησή της για διεθνή προστασία, κατά παράβαση του άρθρου 3 και του άρθρου 13 σε συνδυασμό με το άρθρο 3 της Σύμβασης. Το Δικαστήριο έκρινε επιπλέον από τις σχετικές εκθέσεις, ότι «η σύλληψη και η επακόλουθη κράτηση, ή ακόμη και ένα είδος προσωρινής αναγκαστικής εξαφάνισης παράνομων μεταναστών αποτελεί μέρος του τρόπου λειτουργίας που παρατηρείται σχετικά με την πρακτική της επαναπροώθησης» (A.R.E. § 288). Με δεδομένη την απουσία αποδεικτικών στοιχείων και υλικού από τις καταθέσεις των Ελληνικών αρχών, το Δικαστήριο κάνει δεκτή την

⁸⁶A.R.E. κατά Ελλάδα της 07.01.24 (αριθ. προσφ. 15783/21), διαθέσιμο στο [https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:\[%22001-238636%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:[%22001-238636%22]})

⁸⁷[https://www.nchr.gr/images/Synedries/2024/4.4.2024/final Written submission to ECHR.pdf](https://www.nchr.gr/images/Synedries/2024/4.4.2024/final%20Written%20submission%20to%20ECHR.pdf)

⁸⁸G.R.J. κατά Ελλάδα (αρ. 15067/21), διαθέσιμο στο [https://hudoc.echr.coe.int/#{%22tabview%22:\[%22document%22\],\[%22itemid%22:\[%22001-240283%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#{%22tabview%22:[%22document%22],[%22itemid%22:[%22001-240283%22]})

κατάθεση της προσφεύγουσας για άτυπη κράτηση με σκοπούς επαναπροώθησης που παραβιάζουν το άρθρο 5 και τις παραγράφους 1, 2 και 4 του ίδιου⁸⁹.

Μια σημαντική σημείωση του Δικαστηρίου σχετικά με τις απωθήσεις προς την Τουρκία, είναι ότι «λαμβάνουν χώρα σε συνθήκες που ενδέχεται να θέσουν σε κίνδυνο ανθρώπινη ζωή, δεδομένου ότι τα θύματα αφήνονται παρασυρμένα σε φουσκωτά σκάφη (A.R.E. § 296)». Σημειώνεται επίσης ότι οι επαναπροωθήσεις ακολουθούν τακτικές όπως «τη δήμευση των προσωπικών αντικειμένων των θυμάτων καθώς και, μερικές φορές, τις απειλές, τον εξευτελισμό και τις πράξεις σωματικής βίας (A.R.E. § 296)». Στην συγκεκριμένη υπόθεση ωστόσο δεν αποδεικνύεται ότι οι συνθήκες έφτασαν το όριο αυστηρότητας που απαιτείται για τη μεταχείριση που υπέστη το ενδιαφερόμενο πρόσωπο ως απάνθρωπη ή εξευτελιστική κατά την έννοια του άρθρου 3 της Σύμβασης, και δεν διαπιστώνει παραβίαση των άρθρων 2 και 3 της Σύμβασης.

Επιπλέον, σημαντική είναι η διαπίστωση «ότι το εθνικό νομικό σύστημα δεν πρόσφερε κανένα αποτελεσματικό ένδικο μέσο, μεταξύ άλλων όσον αφορά τους ισχυρισμούς για παραβιάσεις των άρθρων 2 και 3 της Σύμβασης που φέρεται να διαπράχθηκαν κατά τη διάρκεια επαναπροώθησης (A.R.E. § 304)». Η έρευνα των εθνικών αρχών, δεν πληρούσε τις απαιτήσεις που ορίζει η Σύμβαση και ως εκ τούτου διαπιστώνεται παραβίαση του άρθρου 13 σε συνδυασμό με τα άρθρα 2 και 3 της σύμβασης.

Στις τρεις τελευταίες αποφάσεις που σχετίζονται με επαναπροωθήσεις, το ελληνικό ποινικό σύστημα τις έκλεισε μετά από τη διενέργεια προκαταρκτικής εξέτασης. Εξαιτίας τις αποτυχημένης διερεύνησης από τις αρχές και τις απαξίωσης των

⁸⁹ΕΣΔΑ, Άρθρο 5: «Δικαίωμα στην προσωπική ελευθερία και ασφάλεια. 1. Κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα στην ελευθερία και την ασφάλεια. Κανείς δεν επιτρέπεται να στερηθεί την ελευθερία του παρά μόνο στις παρακάτω περιπτώσεις και σύμφωνα με τη νόμιμη διαδικασία: α. εάν κρατείται νόμιμα σε συνέχεια καταδίκης από αρμόδιο δικαστήριο, β. εάν υποβλήθηκε σε νόμιμη σύλληψη ή κράτηση λόγω ανυποταχής σε νόμιμη διαταγή δικαστηρίου ή προκειμένου να διασφαλιστεί η εκτέλεση υποχρέωσης που ορίζεται από τον νόμο, γ. εάν συνελήφθη και κρατείται προκειμένου να οδηγηθεί ενώπιον της αρμόδιας δικαστικής αρχής, σε περίπτωση εύλογης υπόνοιας ότι διέπραξε αδίκημα ή όταν αυτό εύλογα κρίνεται απαραίτητο ώστε να εμποδιστεί από το να διαπράξει αδίκημα ή να δρατετεύσει μετά τη διάπραξη αυτού, δ. εάν πρόκειται για τη νόμιμη κράτηση ανηλίκου που αποφασίστηκε για την επιτήρηση της ανατροφής του ή για τη νόμιμη κράτησή του προκειμένου να παραπεμφθεί ενώπιον της αρμόδιας αρχής, ε. εάν πρόκειται για τη νόμιμη κράτηση προσώπου, που μπορεί να διασπείρει μεταδοτική ασθένεια, φρενοβλαβούς, αλκοολικού, τοξικομανούς ή αλήτη, στ. εάν πρόκειται για νόμιμη σύλληψη ή κράτηση προσώπου με σκοπό να εμποδιστεί να εισέλθει παράνομα στη χώρα ή εναντίον του οποίου εκκρεμεί διαδικασία απέλασης ή έκδοσης. και 2. Κάθε πρόσωπο που συλλαμβάνεται πρέπει να πληροφορείται, το συντομότερο δυνατό και σε γλώσσα που κατανοεί, τους λόγους σύλληψής του και κάθε κατηγορία που απαγγέλλεται σε βάρος του.»

μαρτυριών και των στοιχείων, δεν ασκήθηκε ποινική δίωξη κατά των εμπλεκόμενων προσώπων⁹⁰.

Συμπεράσματα

Το Δικαστήριο έχει επισημάνει ότι δεν είναι στη δικαιοδοσία του να κάνει υποδείξεις για το πως θα βελτιωθεί το σύστημα ασύλου ενός κράτους. Μέσα από τις αποφάσεις του ωστόσο, γίνονται γνωστές οι ελλείψεις του συστήματος της Ελλάδας σε ένα ευρύ πλαίσιο. Στις προγενέστερες αποφάσεις είναι εμφανείς οι πιο δυσμενείς συνθήκες κράτησης και η έλλειψη οργάνωσης του συστήματος. Το σύστημα ασύλου της Ελλάδας κρίνεται ανεπαρκές, ως προς την οργάνωση και τον συντονισμό μεταξύ των υπηρεσιών. Οι συνθήκες στα κέντρα κράτησης περιγράφονται ως απάνθρωπες, με ανεπαρκείς υποδομές και υπηρεσίες για να καλύψουν την προστασία των δικαιωμάτων των μεγάλων ρευμάτων προσφύγων που φτάνουν στην Ελλάδα. Πρόκειται για μια μακρά περίοδο απάνθρωπων συνθηκών κράτησης με κακή κατάσταση της υγιεινής και ελλιπή παροχή ιατρικής περίθαλψης, που αποτυπώνεται τόσο στις εκθέσεις του 2007 όσο και αργότερα του 2010. Το Δικαστήριο καταδικάζει πολλές φορές την Ελλάδα αν και αναγνωρίζει ότι το κράτος δεν είχε τη δύναμη να ανταπεξέλθει στη μεγάλη προσφυγική κρίση που κλιμακωνόταν, δεδομένου ότι διένυε κι εκείνη μια μεγάλη οικονομική κρίση. Ήταν απαραίτητο οι Ευρωπαϊκοί θεσμοί να προσαρμοστούν στις ανάγκες αυτές και να διαμορφώσουν ένα σύστημα που θα παίρνει μέρος της ευθύνης από τα κράτη στα σύνορα και θα διαμοιράζει το βάρος της ευθύνης για τους πρόσφυγες σε όλα τα κράτη μέλη. Οι χώρες της πρώτης γραμμής και κυρίως η Ελλάδα, η οποία αναλάμβανε το μεγαλύτερο ποσοστό αιτούντων άσυλο, ήταν απαραίτητο να λαμβάνει οικονομική και υλική στήριξη αλλά και ενίσχυση στις υπηρεσίες και τη διαμόρφωση ενός ικανού συστήματος ασύλου, προκειμένου να μπορεί να παρέχει τα αναγκαία στους αιτούντες άσυλο. Το Δικαστήριο αναγνώρισε τη δυσμενή θέση της Ελλάδας και τόνισε ωστόσο τον απόλυτο χαρακτήρα του άρθρου 3, κρίνοντας ότι οι συνθήκες στην Ελλάδα ξεπέρασαν τα όρια που θέτει το άρθρο και διαμορφώνονται από τη νομολογία. Σε μεταγενέστερες αποφάσεις σε κάποια κέντρα κράτησης παρουσιάζεται κάποια βελτίωση. Οι αρχές έχουν προσαρμοστεί και έχουν ανακαινίσει και αναβαθμίσει

⁹⁰https://gcr.gr/wp-content/uploads/GR-2024-GCR_-_Pushback-Report-1.pdf, σελ.64

κάποια κέντρα, όπως σε υπόθεση που αφορά κράτηση κατά το 2013, όπου οι συνθήκες θεωρήθηκε ότι δεν υπερέβησαν τα όρια σοβαρότητας. Οι εγκαταστάσεις που εξετάστηκαν είχαν ανακαινισθεί, υπήρχε μέριμνα για τον προαυλισμό και την υγιεινή. Σε μεταγενέστερη ωστόσο υπόθεση του 2019, η έρευνα σε κέντρα κράτησης έδειξε συνωστισμό, ανεπαρκείς υπηρεσίες, περίθαλψη και υγιεινή. Παράλληλα, κατά το 2019 παρατηρήθηκε δραματική επιδείνωση στην κατάσταση των μεταναστών στα νησιά του Αιγαίου. Κατά το 2020, οι συνθήκες στα προαναχωρητικά κέντρα εξακολουθούν να παρουσιάζουν σοβαρές ελλείψεις στην υγιεινή, τα τρόφιμα, τον ρουχισμό, την ψυχαγωγία και τον συνωστισμό σε κάποιες από τις εγκαταστάσεις⁹¹. Το 2021, οι παρατηρήσεις του Συνηγόρου του Πολίτη περιγράφουν συνθήκες συνωστισμού, έλλειψης ιατρών, ψυχολόγων, κοινωνικών λειτουργών και διερμηνέων, ελλείψεις σε ψυχαγωγία, υγιεινή, φώς, θέρμανση, καθαριότητα, ρουχισμό και προσβασιμότητα σε υπαίθριους χώρους⁹². Οι συνθήκες παρέμειναν σε αυτό το επίπεδο και το 2023, καθώς επίσης και οι αναλύσεις για την ιατρική περίθαλψη δεν παρουσιάζουν βελτίωση της κατάστασης το 2023, με σημαντική έλλειψη προσωπικού στα προαναχωρητικά κέντρα⁹³. Σημαντικές ανεπάρκειες παρουσιάζονται το 2023 στην Αμυγδαλέζα, την Ξάνθη και την Κόρινθο, όπου δεν υπάρχουν γιατροί, ενώ και οι διερμηνείς είτε δεν είναι καθόλου διαθέσιμοι, είτε ο αριθμός τους δεν επαρκεί⁹⁴. Έλλειψη σε ιατρικό προσωπικό υπάρχει και σε πολλούς καταυλισμούς στο Ανατολικό Αιγαίο⁹⁵

Σε σχέση με την πρακτική της κράτησης, το Δικαστήριο εντοπίζει σημαντικές ελλείψεις στο εθνικό δίκαιο και συγκεκριμένα, όπως έχει ήδη επισημάνει και σε άλλη υπόθεση, με το άρθρο 76 του Ν. 3386/2005. Ο προσφεύγων σε υπόθεση του 2007 δεν επωφελήθηκε από τον έλεγχο νομιμότητας της κράτησης του, πρακτική που έχει επαναληφθεί σε πολλές υποθέσεις και το δικαστήριο οφείλει να παρέχει τουλάχιστον κάποια απάντηση και εμπειρισταωμένη αξιολόγηση για την κράτηση του. Το ΕΔΔΑ κρίνει ότι το άρθρο 76 πρέπει να τροποποιηθεί ώστε να εξετάζεται σε βάθος η νομιμότητα της κράτησης αλλοδαπών υπό απέλαση από τα εθνικά δικαστήρια.

⁹¹https://asylumineurope.org/wp-content/uploads/2024/06/AIDA-GR_2023-Update.pdf, σελ. 235

⁹²https://asylumineurope.org/wp-content/uploads/2024/06/AIDA-GR_2023-Update.pdf, σελ. 236

⁹³https://asylumineurope.org/wp-content/uploads/2024/06/AIDA-GR_2023-Update.pdf, σελ. 236

⁹⁴https://rsaegean.org/wp-content/uploads/2023/07/RSA_PRO-ASYL_MSS_2023_Submission.pdf, σελ. 18

⁹⁵https://rsaegean.org/wp-content/uploads/2023/07/RSA_PRO-ASYL_MSS_2023_Submission.pdf, σελ. 15

Οι συνθήκες στα κέντρα κράτησης εξετάζονται και σε άλλη απόφαση που αφορά γεγονότα του 2020, όπου η καταγγελία κρίνεται προδήλως αβάσιμη, καθώς σύμφωνα με τα υπάρχοντα στοιχεία, οι συνθήκες δεν ξεπέρασαν τα όρια σοβαρότητας. Ωστόσο, οι αρχές δεν παρείχαν την απαραίτητη ιατρική περίθαλψη που απαιτούσε η ευάλωτη κατάσταση της προσφεύγουσας, όπως και στην περίπτωση εγκύου που δεν τις παρείχαν ιδιαίτερη φροντίδα. Το σύστημα σε μια μακρά περίοδο ακόμα και σε πιο πρόσφατες αποφάσεις, δεν έχει βελτιώσει την μέριμνα του απέναντι σε κάποιες ευάλωτες ομάδες.

Σε πολλές περιπτώσεις που αφορούν ανήλικους αιτούντες άσυλο, οι αρχές έχουν επανειλημμένα αποτύχει να προσφέρουν την ιδιαίτερη προστασία που προβλέπεται για αυτή την ομάδα αιτούντων. Υπάρχουν υποθέσεις στις οποίες ανήλικοι στερούνται τις διαδικαστικές εγγυήσεις, τις πιο ευνοϊκές συνθήκες κράτησης και δεν τους ορίζεται κάποιος νόμιμος κηδεμόνας. Αντιθέτως, αφήνονται να ζουν σε απάνθρωπες συνθήκες για μακρά χρονικά διαστήματα ή υπόκεινται σε κακές συνθήκες κράτησης. Ακόμα και σε απόφαση της 18.01.2024, οι αρχές κατηγορήθηκαν ότι δεν άσκησαν τη δέουσα επιμέλεια για τις διαδικαστικές εγγυήσεις που απαιτεί η κατάσταση του προσφεύγοντα ως ανηλίκου. Αντίστοιχες στέρσεις εις βάρος ανηλίκων που οδήγησαν σε απάνθρωπες συνθήκες διαβίωσης παρουσιάστηκαν και σε άλλες υποθέσεις.

Οι συνθήκες κράτησης ξεπερνούν τα όρια που θέτει ο Γενικός Κανονισμός Λειτουργίας των Δομών προσωρινής Υποδοχής και Φιλοξενίας, στον οποίο προβλέπεται ο περιορισμός της παραμονής «ασυνόδευτων ανηλίκων στις Ασφαλείς Ζώνες στο ελάχιστο δυνατό χρονικό διάστημα, καθώς αποτελεί μια προσωρινή λύση, μέχρι την υιοθέτηση μιας μακροπρόθεσμης, βιώσιμης λύσης για κάθε ανήλικο (π.χ. οικογενειακή επανένωση, μετεγκατάσταση, ένταξη⁹⁶)». Από τα στοιχεία του Υπουργείου Μετανάστευσης και Ασύλου και το Δίκτυο Συνηγορίας για τα Δικαιώματα του Παιδιού, αποδεικνύεται η μη ασφαλής κατάσταση στις Ασφαλείς Ζώνες, όπου διαμένουν εκατοντάδες παιδιών επί μακρά χρονικά διαστήματα αναμένοντας για την καταγραφή των αιτημάτων τους⁹⁷. Για να μπορεί να καλυφθεί η στέγαση των απρόβλεπτων μεγεθών άφιξης των ανηλίκων, οι δομές φιλοξενίας θα

⁹⁶ αρ. 22§4, Υπ. Απ. 23/13532/2020. <https://www.kodiko.gr/nomothesia/document/681974/yp.-apofasi-23-13532-2020>

⁹⁷ <https://gcr.gr/el/news/press-releases/item/ekatontades-asynodeyta-paidia-se-mi-asfaleis-zones-anagki-gia-amesi-energopoiisi-tis-metegkatastasi/>

πρέπει να ενισχυθούν για έκτακτες συνθήκες και να ενεργοποιείται ο θεσμός της Μετεγκατάστασης όταν είναι ανεπαρκείς οι δομές. Η μακροχρόνια παραμονή των ανηλίκων στις δομές των ΚΥΤ και ΚΕΔ δεν είναι σύμφωνη με την αρχή της προστασίας του βέλτιστου συμφέροντος του παιδιού. Για την αποκατάσταση των συνθηκών οι οργανώσεις προτείνουν: 1. Η καταγραφή των αιτημάτων ασύλου να γίνεται άμεσα, ώστε να μεταφέρονται οι ασυνόδευτοι ανήλικοι σε πιο ασφαλείς δομές, 2. Να αυξηθούν οι θέσεις και οι ξενώνες των δομών φιλοξενίας και 3. Να ενεργοποιείται άμεσα ο μηχανισμός Μετεγκατάστασης στα κράτη-μέλη, όπως προβλέπεται από το Σύμφωνο για τη Μετανάστευση και το Άσυλο και τα μέτρα για την δίκαιη κατανομή ευθυνών⁹⁸.

Θετική εξέλιξη είναι η δημιουργία του Εθνικού Μηχανισμού Αντιμετώπισης Έκτακτης Ανάγκης το 2021, ο οποίος προορίζεται για τον εντοπισμό και μεταφορά σε ασφαλή καταλύματα ασυνόδευτων ανηλίκων⁹⁹. Ο μηχανισμός ανταποκρίνεται με επιτυχία και έχει επεκταθεί και στην προστασία ευάλωτων ατόμων σε περίπτωση που είναι άστεγα ή κινδυνεύουν. Ωστόσο, το σύστημα για την παροχή κηδεμονίας κατά το 2023 κρίνεται προβληματικό και ανεπαρκές¹⁰⁰. Η πιο πρόσφατη εξέλιξη αφορά τα προσωρινά μέτρα του ΕΔΔΑ προς την Ελλάδα για της κακές συνθήκες ελλιπούς υγιεινής και συνωστισμού στις Ασφαλείς Ζώνες, στα οποία οι αρχές φαίνεται πως έχουν ανταποκριθεί ως προς τη μετεγκατάσταση των αιτούντων, τα προβλήματα ωστόσο είναι πολλά και αφορούν την ιατρική και ψυχολογική μέριμνα αλλά και την απουσία επιτρόπων ανηλίκων στα ΚΕΔ.

Προβλήματα αντιμετωπίζουν οι αιτούντες και κατά την προσαρμογή τους στην κοινωνική ζωή. Η προσβασιμότητα στις υπηρεσίες και την εργασία είναι περιορισμένα και οι περισσότεροι, ακόμα και μετά την καταχώρηση της αίτησής τους, ζουν σε ακραία ένδεια και χωρίς δυνατότητα νόμιμης εργασίας. Η εύρεση απασχόλησης αναδεικνύεται ως η κύρια ανάγκη των δικαιούχων διεθνούς προστασίας. Τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν, εκτός από τον ανταγωνισμό με τους ελληνόφωνους εργαζόμενους, αφορούν τη μη εύρεση εργασίας και την έλλειψη των απαραίτητων εγγράφων, κάνοντας εργασίες που τους εκθέτουν στον κίνδυνο

⁹⁸Ο.π.

⁹⁹https://asylumineurope.org/wp-content/uploads/2024/06/AIDA-GR_2023-Update.pdf, σελ. 147

¹⁰⁰https://rsaagean.org/wp-content/uploads/2023/07/RSA_PRO-ASYL_MSS_2023_Submission.pdf, σελ. 17

ποινικών κυρώσεων¹⁰¹. Οι αιτούντες άσυλο αντιμετωπίζουν εμπόδια στη δημιουργία τραπεζικού λογαριασμού και αδυνατούν να αποδείξουν τα προσόντα τους καθώς έχουν απολέσει τα αποδεικτικά έγγραφα¹⁰². Ενώ ο Ν. 4540/2018 προβλέπει τις ίδιες προϋποθέσεις με τους έλληνες υπηκόους για την πρόσβαση σε προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης, στην πραγματικότητα οι συνθήκες και η έλλειψη δικαιολογητικών φέρνουν εμπόδια. Η πρακτική κατά την έκδοση άδειας διαμονής, εμποδίζει την πρόσβαση των δικαιούχων διεθνούς προστασίας στην αγορά εργασίας, ενώ ο Κώδικας Ασύλου προβλέπει την ελεύθερη πρόσβαση στην αγορά εργασίας από την πρώτη μέρα της αναγνώρισής τους.

Η ελληνική κυβέρνηση έχει ανακοινώσει κατά το 2022 πρόγραμμα για την ένταξη του προσφυγικού πληθυσμού στην αγορά εργασίας, ωστόσο δεν έχουν παρουσιαστεί στοιχεία για την δράση, ενώ απευθύνεται γενικότερα σε όλους τους υπηκόους τρίτων χωρών που διαμένουν νόμιμα στην Ελλάδα. Η πρόσβαση στην αγορά εργασίας, παρουσιάζει και το 2023 προβλήματα με τα υψηλά επίπεδα ανεργίας και τον ανταγωνισμό με τους ελληνόφωνους εργαζόμενους και την αδυναμία να συλλεχτούν τα απαραίτητα δικαιολογητικά, οδηγώντας στην αδήλωτη απασχόληση και μείωση των κοινωνικών δικαιωμάτων¹⁰³. Οι πιο πρόσφατες εξελίξεις φέρνουν την έναρξη του προγράμματος HELIOS+ τον Φεβρουάριο του 2025, για την αποτελεσματική ένταξη των προσφύγων¹⁰⁴.

Κατά την πρόσβαση στη διαδικασία ασύλου, παρουσιάζονται πολλά προβλήματα με το κλείσιμο ραντεβού καταγραφής μέσω ηλεκτρονικής πλατφόρμας και καθυστερήσεις στον προγραμματισμό των ραντεβού μέχρι και τις αρχές του 2024, περιορίζοντας την πρόσβαση στα δικαιώματα και εκθέτοντας τα άτομα στον κίνδυνο διοικητικής κράτησης¹⁰⁵. Ο τρόπος με τον οποίο προβλέπεται η διαδικασία αίτησης ασύλου κατά την περίοδο 2021 - 2023, με ραντεβού μέσω ηλεκτρονικής πλατφόρμας, δεν συνεπάγεται δήλωση πρόθεσης για αίτηση ασύλου και είναι μια πρακτική η οποία αντιβαίνει στα άρθρα 3 και 13 σχετικά με το δικαίωμα σε υποβολή αίτησης

¹⁰¹ https://asylumineurope.org/wp-content/uploads/2024/06/AIDA-GR_2023-Update.pdf, σελ. 205

¹⁰² Ο.π., σελ. 208

¹⁰³ Ο.π., σελ. 206

¹⁰⁴ <https://gcr.gr/el/news/press-releases/item/episimi-enarxi-toy-programmatos-helios/>

¹⁰⁵ https://gcr.gr/wp-content/uploads/AIDA_GR_2023update_summary_Greek.pdf

ασύλου¹⁰⁶. Οι ελληνικές αρχές δεν έχουν συμμορφωθεί με τις αποφάσεις των δικαστηρίων που κρίνουν ότι το αίτημα για ραντεβού συνεπάγεται καθεστώς «αιτούντα άσυλο» και δικαίωμα παραμονής στην επικράτεια¹⁰⁷. Το αίτημα για ραντεβού δεν προστατεύει αυτόματα τα πρόσωπα σε πολλές περιπτώσεις από τον κίνδυνο της αυθαίρετης σύλληψης και της απομάκρυνσης από την Ελλάδα. Οι προθεσμίες για την εμφάνιση αυτοπροσώπως ή για την υποβολή πιστοποιητικού διαμονής στην πρώτη φάση εξέτασης ασύλου, διευκολύνουν την απόρριψη της αίτησης ως προδήλως αβάσιμη χωρίς να την εξετάζει στην ουσία της και ενεργοποιώντας την διαταγή απομάκρυνσης. Η υπηρεσία κατηγορείται ότι «έχει επιδείξει υπερβολικό φορμαλισμό» και έχει σχεδόν τριπλασιάσει τις απορρίψεις των αιτήσεων μεταξύ 2021-2022¹⁰⁸.

Τον Ιούνιο του 2023 η κυβέρνηση υπέβαλε Επικαιροποιημένο Σχέδιο Δράσης αλλά στις στατιστικές εκθέσεις του Υπουργείου Μετανάστευσης και Ασύλου, δεν υπάρχουν τέτοιες πληροφορίες. Το Υπουργείο επισημαίνει τις ελλείψεις σε εξοπλισμό και στο ζήτημα της χωρητικότητας των στρατοπέδων. Ωστόσο κατά το 2021 αποδέχτηκε μόνο 20 από τα 6.582 αιτήματα της επιτροπής με την αιτιολόγηση ότι το άτομο δεν μπορεί να φιλοξενηθεί από το σύστημα υποδοχής¹⁰⁹.

Στις προγενέστερες αποφάσεις, δεν είχαν εμφανιστεί στη νομολογία του Δικαστηρίου τόσο σοβαρές υποθέσεις για την παραβίαση του δικαιώματος στη ζωή και συγκεκριμένα, για τους χειρισμούς του λιμενικού. Το Δικαστήριο έκρινε ότι στην επιχείρηση του λιμενικού υπήρξαν ελλείψεις στην οργάνωση και κακοί χειρισμοί κατά τα βήματα της διαδικασίας. Ο τρόπος με τον οποίο διεξάγονται οι επιχειρήσεις στα θαλάσσια σύνορα παρουσιάζει πολλά λάθη στην οργάνωση και την προετοιμασία, χρήση αδικαιολόγητης βίας με πυροβόλα όπλα, ρυμούλκηση και απόθεση σκαφών, ελλείψεις σε απαραίτητο εξοπλισμό με τρόπο, φέρνοντας σε κίνδυνο την ανθρώπινη ζωή και προκαλώντας ακόμα τον θάνατο μεταναστών. Το λιμενικό φαίνεται πως ακολούθησε παλαιότερες οδηγίες κατά την προσπάθεια αναχαίτισης σκάφους και το Δικαστήριο έκρινε πως το κράτος απέτυχε να διαμορφώσει ένα σαφές νομοθετικό πλαίσιο που να προστατεύει το δικαίωμα στη

¹⁰⁶ https://rsaagean.org/wp-content/uploads/2023/07/RSA_PRO-ASYL_MSS_2023_Submission.pdf,

σελ. 6

¹⁰⁷ Ο.π., σελ. 7

¹⁰⁸ Ο.π., σελ. 13

¹⁰⁹ Ο.π., σελ. 14

ζωή κατά τη χρήση δυνητικά θανατηφόρου βίας. Η αποτυχία των αρχών να διεξάγουν ενδελεχή και αποτελεσματική έρευνα επιβεβαιώνεται σε πολλές υποθέσεις, ακόμα και στις πιο πρόσφατες αποφάσεις.

Αξίζει στο σημείο αυτό να υπολογιστεί και η περίπτωση του ναυαγίου ανοιχτά της Πύλου στις 14 Ιουνίου του 2023, το οποίο υπολογίζεται ότι προκάλεσε τον θάνατο εκατοντάδων ανθρώπων, καθώς μετέφερε 750, εκ των οποίων μόνο 82 εντοπίστηκαν νεκροί και 104 επιβίωσαν. Η μέχρι στιγμής έρευνα έχει υποδείξει και πάλι καθυστέρηση και αμέλεια στην κινητοποίηση των αρχών, ενώ και το πρόσφατο πόρισμα του Συνηγόρου του Πολίτη ελέγχει ύποπτες συνομιλίες μεταξύ των αρχών και των καπετάνιων των πλοίων και υπερβολική καθυστέρηση στην παροχή βοήθειας. Με το γεγονός αυτό επαναλήφθηκαν οι εγκληματικές παραλείψεις της υπόθεσης Safi κατά Ελλάδα που προκάλεσε τον θάνατο στη θάλασσα, ενώ επαναλαμβάνονται και οι παραλείψεις στην έρευνα των αρχών. Οι αρχές όφειλαν να προβούν σε θετικές ενέργειες για την προστασία του δικαιώματος στη ζωή, σύμφωνα με το καθήκον διάσωσης στη θάλασσα και την αρχή μη επαναπροώθησης. Τα γεγονότα αυτά συνδέθηκαν και με τις προσπάθειες απώθησης και επαναπροώθησης των μεταναστών από τα θαλάσσια σύνορα.

Στην δικογραφία του ΕΔΔΑ εμφανίζονται επανειλημμένα μαρτυρίες και κατηγορίες για πρακτικές μαζικών απελάσεων και επαναπροωθήσεων. Η πιο αποκαλυπτική καταδίκη έρχεται το 2025, όπου η Ελλάδα κρίθηκε ότι δεν εξέτασε τους κινδύνους που θα αντιμετώπιζε η προσφεύγουσα εάν επιστραφεί στην Τουρκία. Η Ελλάδα κατηγορήθηκε για συνήθεις πρακτικές επαναπροώθησης και απέτυχε να καταθέσει επαρκή στοιχεία για να αποδείξει την αθωότητά της. Οι πρακτικές που εντοπίστηκαν είναι η παράνομη κράτηση με σκοπό την επαναπροώθηση, τα θύματα αφήνονται σε φουσκωτά σκάφη με κίνδυνο της ζωής τους, τα προσωπικά τους αντικείμενα δημεύονται ενώ μπορεί να εκτεθούν και σε απειλές, εξευτελισμό και σωματική βία. Οι ανησυχίες για πρακτικές επαναπροωθήσεων παραμένουν στην επιφάνεια ήδη από τις εκθέσεις που παρουσιάστηκαν στην υπόθεση M.S.S. κατά Βελγίου και Ελλάδας. Από τις εκθέσεις που συμπεριέλαβε το Δικαστήριο, συμπεραίνουμε ότι πρόκειται για μια σταθερή πρακτική απελάσεων, ορισμένες φορές ομαδικών, ακόμα και προσώπων που είχαν καταχωρήσει αίτηση ασύλου και ήταν κάτοχοι «ροζ κάρτας», η οποία ενισχύθηκε στο πλαίσιο του συμφώνου επανεισδοχής της Ελλάδας με την Τουρκία.

Πρόκειται επομένως για ένα πρόβλημα που συνεχίζει να υφίσταται και η νομολογία συνεχίζει να φέρνει στο φώς.

Οι αναφορές για επαναπροωθήσεις συνεχίζονται και κατά την περίοδο 2023 – 2024. Άρθρα της New York Times και του BBC δημοσιεύουν για περιστατικά με την ακτοφυλακή να μεταφέρει και να εγκαταλείπει μετανάστες σε φουσκωτή σωστική λέμβο, ενώ υποστηρίζεται ότι έχει προκαλέσει το θάνατο δεκάδων μεταναστών¹¹⁰. Οι αρχές ωστόσο δεν δείχνουν προθυμία για αποτελεσματική και συνεπή έρευνα των περιστατικών που καταγγέλλονται¹¹¹.

Ο Μηχανισμός Καταγραφής Περιστατικών Άτυπων Αναγκαστικών Επιστροφών της Εθνικής Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου υποστηρίζει ότι υπάρχει συστηματική πρακτική στην οποία συμμετέχει προσωπικό από δυνάμεις όπως η αστυνομία, η ακτοφυλακή, ο στρατός και η FRONTEX, υπολογίζοντας ότι έχουν υπάρξει τουλάχιστον 1.438 θύματα επαναπροωθήσεων¹¹². Η Ευρωπαϊκή Διαμεσολαβήτρια καταγγέλλει ότι στην Ελλάδα γίνεται κατάχρηση των πόρων της ΕΕ που προορίζονται για τις επιχειρήσεις στα εξωτερικά σύνορα με την Τουρκία και η Επιτροπή αποτυγχάνει να το ερευνήσει, συμβάλλοντας με αυτόν τον τρόπο σε παραβιάσεις δικαιωμάτων¹¹³. Καταγγελίες υπάρχουν και για την επιθετική στάση που αντιμετωπίζουν όσοι δικηγόροι, εθελοντές και δημοσιογράφοι εργάζονται για την υπεράσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των μεταναστών και αιτούντων άσυλο, οι οποίοι δέχονται απειλές, δυσφήμιση και ποινικοποίηση¹¹⁴.

Πολλές μαρτυρίες καταγράφηκαν για περιστατικά αδικαιολόγητα βίαιης συμπεριφοράς κατά μεταναστών, κατά τη διάρκεια της άτυπης κράτησής τους. Τα άτομα μεταφέρθηκαν στα σύνορα του Έβρου με βαν από εξοπλισμένους άντρες με καλυμμένα τα πρόσωπα, προκειμένου να τοποθετηθούν σε βάρκες και να επαναπροωθηθούν στην Τουρκία¹¹⁵. Το ΕΔΔΑ έχει εκδώσει ασφαλιστικά μέτρα προς την Ελλάδα, σχετικά με 85 αιτήσεις που κατέθεσε το Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες (ΕΣΠ) αναφορικά με την παροχή ανθρωπιστικής βοήθειας και πρόσβασης στη διαδικασία ασύλου εκατοντάδων μεταναστών, διατάζοντας την Ελλάδα να μην

¹¹⁰<https://gcr.gr/wp-content/uploads/GR-2024-GCR -Pushback-Report-1.pdf> σελ. 11

¹¹¹σελ. 13

¹¹²Ο.π., σελ. 14

¹¹³Ο.π., σελ. 17

¹¹⁴Ο.π., σελ. 18

¹¹⁵Ο.π., σελ. 23

τους απομακρύνει και να παρέχει τις απαραίτητες υλικές συνθήκες και περίθαλψη¹¹⁶. Αναλύοντας τις μαρτυρίες που σχετίζονται με 12 υποθέσεις επαναπροώθησης στον Έβρο κατά το 2023, το ΕΣΠ παρουσιάζει την συστηματική και σχεδιασμένη πολιτική αυτών των πρακτικών¹¹⁷. Κατά τις μαρτυρίες, οι ελληνικές αρχές όπως η αστυνομία και ο στρατός συμμετέχουν σε επαναπροωθήσεις με άτυπες συλλήψεις μεταναστών, σε επιχειρήσεις με συγκεκριμένα χαρακτηριστικά, όπως η παράνομη κράτηση χωρίς καταγραφή, ενημέρωση και πρόσβαση σε δικαιώματα και προμήθειες και νερό¹¹⁸. Τα άτομα υπόκεινται σε συμπεριφορές βίαιες και εξευτελιστικές, ακόμα και σε κατάσχεση των αντικειμένων τους¹¹⁹. Η προώθηση προς την Τουρκία συνεπάγεται τον κίνδυνο σε εκ νέου σύλληψη από τις Τουρκικές αρχές, ακόμα και σε προώθηση τους από την Τουρκία στη χώρα καταγωγής τους¹²⁰. Η αναποτελεσματική έρευνα που παρουσιάζουν συστηματικά οι αρχές στις σχετικές υποθέσεις και η μη άσκηση ποινικής δίωξης κατά του εμπλεκόμενου προσωπικού, η απαξίωση των ασφαλιστικών μέτρων που εξέδωσε το ΕΔΔΑ, συμβάλουν σε ένα κλίμα ατιμωρησίας.

Επιπλέον, τα επίσημα στατιστικά στοιχεία αναφορικά με την πορεία των ελληνικών ποινικών ερευνών για υποθέσεις επαναπροωθήσεων, σε συνδυασμό με λεπτομέρειες από τις έρευνες τριών υποθέσεων στις οποίες δεν ασκήθηκε καμία ποινική δίωξη κατά προσωπικού των σωμάτων ασφαλείας ή άλλων ορισμένων προσώπων, αναδεικνύουν ένα συστημικό ζήτημα αναποτελεσματικής διερεύνησης των καταγγελιών επαναπροωθήσεων και παραβιάσεων δικαιωμάτων στην Ελλάδα. Μολονότι τα τελευταία δύο χρόνια το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΔΔΑ) εξέδωσε πάνω από 80 ασφαλιστικά μέτρα για την προστασία των νεοεισερχόμενων αιτούντων άσυλο στην περιοχή του Έβρου, οι δράστες συνεχίζουν να αισθάνονται ανενόχλητοι στην Ελλάδα, επιδεικνύοντας πλήρη αδιαφορία για τις αποφάσεις του Δικαστηρίου. Η αναποτελεσματική διερεύνηση των αναφορών και των καταγγελιών για επαναπροωθήσεις και παραβιάσεις δικαιωμάτων στην Ελλάδα συμβάλλει στο κλίμα πλήρους ατιμωρησίας¹²¹. Οι παραβιάσεις των δικαιωμάτων με επαναπροωθήσεις και κακομεταχείριση στα σύνορα της ΕΕ, αποτελεί μέρος της πολιτικής διαχείρισης των συνόρων από την Ελλάδα και συμβαίνει «στο πλαίσιο μιας

¹¹⁶Ο.π., σελ. 25

¹¹⁷Ο.π., σελ. 73

¹¹⁸Ο.π., σελ. 73

¹¹⁹Ο.π., σελ. 74

¹²⁰Ο.π., σελ. 74

¹²¹Ο.π., σελ. 74

ευρύτερης ευρωπαϊκής μεταναστευτικής πολιτικής που εστιάζει στον έλεγχο των συνόρων και όχι σε ασφαλείς διαδρομές μετανάστευσης και στην προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων»¹²².

Ο ορισμός από την Ελλάδα της Τουρκίας ως ασφαλή χώρα το 2021, έγινε χωρίς την ενδελεχή αξιολόγηση του συστήματος ασύλου στην Τουρκία, κατά παράβαση των αρχών που θέτουν οι αποφάσεις M.S.S. και Rahimi σε σχέση με το άρθρο 3 της ΕΣΔΑ¹²³. Πολλές αιτήσεις κρίθηκαν χωρίς να εξεταστούν στην ουσία τους. Η Ελλάδα εφαρμόζει αυτή την πολιτική ακόμα και κατά την μακρά περίοδο από το 2020 έως σήμερα κατά την οποία δεν υπάρχει προοπτική επανεισοχής από την Τουρκία¹²⁴, με αποτέλεσμα χιλιάδες άτομα να βρίσκονται σε ένα νομικό κενό στο οποίο στερούνται την πρόσβαση στις υπηρεσίες ασύλου για μακρά διαστήματα. Τα άτομα αυτά κρατούνται πέραν των αποδεκτών ορίων με σκοπό την αναμονή για επανεισοχή στην Τουρκία ή διατάσσονται να αναχωρήσουν οικειοθελώς εντός 30 ημερών¹²⁵. Αυτή η πρακτική είναι αντίθετη προς το άρθρο 3, στον βαθμό που δεν έχει αξιολογηθεί ο κίνδυνος που διατρέχει το άτομο εάν επιστρέψει στη χώρα καταγωγής του¹²⁶.

Παραμένει ανησυχητική η καθυστέρηση, η άρνηση ή και η αδυναμία συμμόρφωσης των Ελληνικών αρχών με τις αποφάσεις και τα ασφαλιστικά μέτρα του ΕΔΔΑ και άλλων οργάνων. Το πλήθος των υποθέσεων που καταλήγει στο Δικαστήριο μαρτυρά μια ελλιπή προσπάθεια από τα κράτη μέλη να συμμορφωθούν ουσιαστικά και καθιστά τις αποφάσεις περισσότερο μια τιμωρία ως οικονομική ποινή, χωρίς να επιβάλλει αναγκαστικά και ουσιαστικές αλλαγές στη λειτουργία των θεσμών και την προστασία των δικαιωμάτων. Το κράτος διατηρεί σε μεγάλο βαθμό την κυριαρχία του επί την τήρηση των νόμων, αλλά αυτό έχει ως μεγάλα θύματα τους πληθυσμούς και τα άτομα που είναι κατατρεγμένοι και βρίσκονται στο περιθώριο σε πολύ μεγάλο και άνισο βαθμό.

Είναι αδιαμφισβήτητο ότι η ανάπτυξη της νομολογίας από το ΕΔΔΑ διευρύνει το πεδίο προστασίας και τις υποχρεώσεις των κρατών. Μέσα από την καθολική ισχύ της

¹²²Ο.π., σελ. 75

¹²³https://rsaegean.org/wp-content/uploads/2023/07/RSA_PRO-ASYL_MSS_2023_Submission.pdf,

σελ. 11

¹²⁴Ο.π., σελ. 12

¹²⁵Ο.π., σελ. 12

¹²⁶Ο.π., σελ. 13

νομολογίας, συμπληρώνεται η νομολογία κάθε κράτους που συμμετέχει στη Σύμβαση. Το εμπειρικό κεφάλαιο της νομολογίας φαίνεται χρήσιμο στην αντιμετώπιση των μελλοντικών υποθέσεων. Η ΕΕ και τα κράτη ωστόσο, φαίνεται πως συνεχίζουν να δρουν παράλληλα εξυπηρετώντας τις δικές τους πολιτικές σκοπιμότητες εις βάρος των δικαιωμάτων των αιτούντων διεθνούς προστασίας. Η πορεία της διαμόρφωσης του ΚΕΣΑ με τις πιο αυστηρές διαδικασίες και οι απάνθρωπες συνθήκες που αναδεικνύονται ακόμα και από τις πιο πρόσφατες αποφάσεις, δείχνουν την αδιαφορία των αρχών για την αποτελεσματική προστασία των δικαιωμάτων. Για αυτό τον λόγο, η δράση του ΕΔΔΑ οφείλει να συνεχίσει να εξετάζει τις υποθέσεις των αιτούντων διεθνούς προστασίας και να αποτελεί πίεση για τη συμμόρφωση των πολιτικών παραγόντων με τις διεθνείς διατάξεις που προστατεύουν τα ανθρώπινα δικαιώματα.

Προτάσεις

Στο πλαίσιο αυτής της μεταναστευτικής ανθρωπιστικής κρίσης, η νομολογία του ΕΔΔΑ θα πρέπει να αποτελέσει έναν σημαντικό κανόνα συμμόρφωσης των κρατικών αρχών με τους κανόνες που προβάλλει το διεθνές δίκαιο για τα δικαιώματα του ανθρώπου. Η συμμόρφωση περιλαμβάνει και τα προσωρινά μέτρα και τα ασφαλιστικά μέτρα που εκδίδει το ΕΔΔΑ και ειδικά για την περίπτωση της προστασίας των ατόμων που κινδυνεύουν με απομάκρυνση από την επικράτεια και τα οποία η Ελλάδα έχει αγνοήσει επανειλημμένα.

Οι πρακτικές αυτές των παράνομων επαναπροωθήσεων θα πρέπει να ερευνηθούν και να παύσουν ακολουθώντας την αρχή της μη επαναπροώθησης. Οι ελληνικές αρχές και η ΕΕ θα πρέπει να ερευνήσουν και να σταματήσουν αυτές τις πρακτικές και γενικότερα τις παραβατικές πολιτικές στα σύνορα, καθώς με την ατιμωρησία αυτές θα συνεχίσουν να επεκτείνονται¹²⁷. Οι πρακτικές αυτές οφείλονται στις ανεπάρκειες της Ευρωπαϊκής πολιτικής ασύλου, η οποία χρειάζεται να συστήσει έναν μηχανισμό για την ασφαλή μετεγκατάσταση και μετακίνηση των μεταναστών¹²⁸.

¹²⁷ https://gcr.gr/wp-content/uploads/GCR_OXFAM-EXECUTIVE_SUMMARY-GR-v2.pdf?_gl=1*66u1e9*_ga*MTM1NjQ0MzYwNS4xNzM3MjE4NjMx*_ga_ZPD3QYB79G*MTc0MjMxNjMzOS4xNC4xLjE3NDIzMTcwMDEuMC4wLjA., σελ. 5

¹²⁸ Ο.π. σελ. 6

Για τη δικαιότερη λειτουργία του συστήματος ασύλου, θα πρέπει να ερευνηθεί ο τρόπος με τον οποίο χρησιμοποιούνται τα κονδύλια από τις ελληνικές αρχές. Είναι απαραίτητη η διαφάνεια και ο έλεγχος για να αποφεύγεται η χρηματοδότηση επιχειρήσεων που παραβαίνουν τα δικαιώματα των μεταναστών και των προσφύγων¹²⁹.

Η διαφάνεια συμπεριλαμβάνει και την παροχή πρόσβασης στην κοινωνία των πολιτών, κάποιες ΜΚΟ και στα αρμόδια όργανα επιτήρησης των Ευρωπαϊκών και Διεθνών θεσμών ώστε να μπορούν να ερευνηθούν τα περιστατικά και να εξετάσουν τις συνθήκες και τις διαδικασίες ασύλου.

Η έρευνα από τις αρχές θα πρέπει να γίνεται διεξοδικά και με σεβασμό στην ανθρώπινη ζωή, καθώς επίσης και να βελτιωθεί το σύστημα καταγραφής των κινήσεων των αρχών σε σχέση με την υποδοχή και διαχείριση των πληθυσμών που εισέρχονται, αλλά και σε σχέση με τη δράση τους στα κέντρα κράτησης. Τα στοιχεία αυτά είναι απαραίτητα για το έργο του Δικαστηρίου, στο οποίο οι αρχές έχουν επανειλημμένα παραδώσει ελλιπή ή παραπλανητικά δεδομένα.

Οι ελλείψεις στο νομικό σύστημα σε πολλά επίπεδα γίνονται γνωστές μέσα από τις υποθέσεις. Ελλείψεις που αφορούν υποθέσεις όπως σχετικά με τους χειρισμούς του λιμενικού σε όλη τη διάρκεια των επιχειρήσεων, με περιστατικά χρήσης βίας και πυροβόλων όπλων, ρυμούλκηση και απόθεση σκαφών, κακή οργάνωση και προετοιμασία, ελλείψεις σε απαραίτητο εξοπλισμό, αναδεικνύουν μια πολύ προβληματική πρακτική που φέρνει σε κίνδυνο τους αιτούντες διεθνούς προστασίας στα θαλάσσια σύνορα. Αντίστοιχα περιστατικά βίαιης συμπεριφοράς από τις αρχές που περιγράφονται σε μαρτυρίες, θα πρέπει να διερευνηθούν και να υπάρχει η αντίστοιχη τιμωρία, έπειτα από αντικειμενική έρευνα χωρίς συγκαλύψεις και παραλήψεις.

Το σύστημα πρόσβασης στη δικαιοσύνη φέρνει εμπόδια τα οποία δεν υπολογίζουν τις αντικειμενικές δυσκολίες των αιτούντων στην μετακίνηση, την ελλιπή ενημέρωση, την έλλειψη νομικής υποστήριξης, ειδικά όταν υπάρχει και έλλειψη σε διερμηνείς. Το Δικαστήριο κάνει σημαντικές παρατηρήσεις όσον αφορά τον μικρό αριθμό αιτήσεων που δέχεται από αιτούντες άσυλο. Οι ελλείψεις στη διαδικασία ασύλου, στη νομική

¹²⁹ Ο.π. σελ. 6

βοήθεια, στο σύστημα επικοινωνίας, η εκπαίδευση του προσωπικού, οι μεγάλες καθυστερήσεις, οι σύντομες προθεσμίες σε αντίθεση με τον μεγάλο αριθμό των αιτούντων που περιμένουν να εξυπηρετηθούν, αποτελούν εμπόδια στη διαδικασία ασύλου και στην προσβασιμότητα των ατόμων στη νομική οδό. Η παροχή νομικής βοήθειας αλλά και διερμηνείας είναι απαραίτητη για να μπορέσει ο αιτών να εκφράσει και να καταθέσει τα αιτήματά του και είναι προϋπόθεση της ουσιαστικής και αποτελεσματικής άσκησης των δικαιωμάτων του.

Εκτός από την υποδοχή και παροχή ασύλου, για τους δικαιούχους άσυλο, απαιτούνται κονδύλια για την υποστήριξή τους και ένα σαφές πρόγραμμα για την ομαλή ένταξη τους στην κοινωνική ζωή, πιο οργανωμένη και στοχευμένη επαφή με την αγορά εργασίας, ώστε να καλυφθούν αμφότερες οι ανάγκες της κοινωνίας. Η Ευρωπαϊκή Ένωση είναι απαραίτητο να υποστηρίζει τα κράτη που εξετάζουν τις αιτήσεις ασύλου, ώστε να μπορεί να πραγματοποιηθεί βελτίωση των συνθηκών κράτησης και της διαδικασίας του ελέγχου. Το προσωπικό που είναι αρμόδιο σε όλες τις υπηρεσίες υποδοχής και καταγραφής θα πρέπει να λάβει περαιτέρω εκπαίδευση. Εκτός από την εκπαίδευση του υπάρχοντος προσωπικού, είναι απαραίτητη η ενίσχυση του σε περιόδους που αυξάνονται οι ροές, ώστε να μην καταλήγουν σε εγκλωβισμό και συνωστισμό κατά την αναμονή εξέτασης της αίτησης. Είναι επίσης σαφής η σοβαρότητα στις ελλείψεις ιατρικού προσωπικού και στις συνθήκες κακής υγιεινής όπου εμφανίζονται πολλές μολυσματικές ασθένειες.

Για να μην οδηγούν οι έλεγχοι των συνόρων σε απάνθρωπες καταστάσεις στα θαλάσσια σύνορα, όπως με το ναυάγιο ανοιχτά της Πύλου, χρειάζεται περαιτέρω μέριμνα και οργάνωση για την ασφαλή μεταφορά των μεταναστών στην στεριά και να υπάρχει ένα οργανωμένο σύστημα για τη γρήγορη καταγραφή, τον έλεγχο και την ικανοποίηση των βασικών αναγκών τους υπό αξιοπρεπείς συνθήκες. Είναι σαφής η κριτική που ασκείται στο Ευρωπαϊκό σύστημα ασύλου σχετικά με τον σκοπό του για μείωση των μεταναστευτικών ροών που εισέρχονται και παραμένουν στην ευρωπαϊκή επικράτεια. Μια ξεκάθαρη και ομόφωνη στάση μεταξύ των κρατών, ενδεχομένως να μειώσει τα απάνθρωπα ατυχήματα αφού θα αποθαρρύνει την παράνομη μετανάστευση και τα φαινόμενα εκμετάλλευσης και θα διαμορφώσει ένα πιο οργανωμένο σύστημα ελέγχου και διανομής της ευθύνης των κρατών που θα μειώνει την ταλαιπωρία και τα φαινόμενα συνωστισμού σε εξευτελιστικές συνθήκες για μεγάλα χρονικά διαστήματα. Η στάση της Ευρώπης και της Ελλάδας είναι

απαραίτητο να είναι σύμφωνη με το πρωτογενές δίκαιο για τα δικαιώματα του ανθρώπου και να συμμορφώνεται με τη νομολογία του ΕΔΔΑ, διαμορφώνοντας ένα σύστημα ασύλου που θα έχει ως προτεραιότητα την προστασία της ανθρώπινης ζωής.

Πηγές - Βιβλιογραφία

Carmine C. & Başak Y. (2024), *Reflection Paper on the New EU Pact on Migration and Asylum*, Migration Policy Group.

[Reflection Paper on the New EU Pact on Migration and Asylum - Migration Policy Group](#)

Greek Council for Refugees (2023), *AIDA Country report on Greece*.

https://asylumineurope.org/wp-content/uploads/2024/06/AIDA-GR_2023-Update.pdf

Greek National Commission for Human Rights (2024), *Written submission to the European Court of Human Rights (Third Section)*.

https://www.nchr.gr/images/Synedries/2024/4.4.2024/final_Written_submission_to_ECHR.pdf

Lambert, H. (2005), *The European Convention on Human Rights and the Protection of Refugees: Limits and Opportunities*, Refugee Survey Quarterly 24, pp.39-55

https://www.academia.edu/171666/The_European_Convention_on_Human_Rights_and_the_Protection_of_Refugees_Limits_and_Opportunities

Mole, N. and Meredith, C. (2011), *Human rights files, No. 9:*

Asylum and the European Convention on Human Rights, Council of Europe Publishing. <https://www.refworld.org/reference/manuals/coe/2011/en/92164>

Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες (2024), *Στα σύνορα της Ευρώπης: Επαναπροωθήσεις υπό καθεστώς ατιμωρησίας*.

https://gcr.gr/wp-content/uploads/GR-2024-GCR_Pushback-Report-1.pdf

Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες (2023), *Στα σύνορα της Ευρώπης: Μεταξύ ατιμωρησίας και ποινικοποίησης*.

https://gcr.gr/wp-content/uploads/GCR_OXFAM-EXECUTIVE_SUMMARY-GR-v2.pdf?_gl=1*66u1e9*_ga*MTM1NjQ0MzYwNS4xNzM3MjE4NjMx*_ga_ZPD3QYB79G*MTc0MjMxNjMzOS4xNC4xLjE3NDIzMTcwMDEuMC4wLjA.

Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (2021). *Το ΕΛΔΑ σε 50 ερωτήσεις*.

https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/50Questions_ELL

Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Υποστήριξης για το Άσυλο (2018), *Δικαστική ανάλυση: Διαδικασίες ασύλου και η αρχή της μη επαναπροώθησης*.

https://euaa.europa.eu/sites/default/files/publications/2022-06/Asylum_Procedures_JA_EL.pdf#page=21&zoom=100,0,0

Κτιστάκης, Γ. (2018), *Η προστασία των μεταναστών στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και τον Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Χάρτη*, Εγχειρίδιο για νομικούς (2η έκδοση). <https://rm.coe.int/-2-/168092f298>

Μουζουράκης, Μ. (2024), *Η Έννοια της «Ασφαλούς Τρίτης Χώρας» Διατάξεις & Εφαρμογή στο Ελληνικό Σύστημα Ασύλου*. https://rsaegean.org/wp-content/uploads/2024/02/PROASYL_RSA_asfalis_triti_chora.pdf

Αρθρογραφία

HRLP, SAMOS CCAC “SAFE” ZONE : ECtHR GRANTS INTERIM MEASURES, Updated: 14-02-25. <https://www.humanrightslp.eu/post/samos-ccac-safe-zone-ecthr-grants-interim-measures>

Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες, *Δελτίο Τύπου: Επίσημη Έναρξη του Προγράμματος HELIOS+*, Αθήνα, 25-2-2025. <https://gcr.gr/el/news/press-releases/item/episimi-enarxi-toy-programmatos-helios/>

Μπάκουλη, Ν. (2024, Ιανουάριος), *Η Ελλάδα και οι σχεδόν 1000 καταδίκες για παραβίαση ανθρωπίνων δικαιωμάτων*.

<https://www.news247.gr/magazine/reportage/i-ellada-kai-oi-sxedon-1000-katadikes-gia-paraviasia-anthropinon-dikaiomaton>

Μουζουράκης, Μ. (2024, Δεκέμβριος), *Νέο Σύμφωνο για τη Μετανάστευση και το Ασύλο: Γιατί δεν μπορούν να εφαρμοστούν οι νέοι κανόνες της ΕΕ για τους πρόσφυγες;*. https://www.syntagmawatch.gr/trending-issues/neo-symfwno-gia-th-metanasteysi-kai-to-asylo/#_ftn14

Παπαγεωργίου, Γ. (2013). *Η πολιτική ασύλου και ο Κανονισμός Δουβλίνο II και III, Εξελίξεις και προκλήσεις στον χώρο ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης της Ευρωπαϊκής Ένωσης : πρακτικά Διεθνούς Συνεδρίου στη μνήμη Δημητρίου Ευρυγένη, Κέντρο Διεθνούς και Ευρωπαϊκού Οικονομικού Δικαίου (Ελλάδα), Δικηγορικός Σύλλογος Θεσσαλονίκης, Εκδόσεις Έδρας Jean Monnet Πανεπιστημίου Μακεδονίας* <https://search.lib.auth.gr/Record/991613/TOC>

Χειρδάρης, Β. (2017, Δεκέμβριος), *Η κριτική στο Στρασβούργο, τα όρια ερμηνείας, το «περιθώριο εκτίμησης» και τα προβλήματα του ΕΔΔΑ.* <https://www.echrcaselaw.com/apofaseis-edda/kritiki/arthrografia/h-kritiki-sto-strasbourg-to-orio-ermineias-to-perithorio-ektimisis-kai-ta-problhmata-tou-edda/>

Νομολογία

Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (με σειρά αναφοράς)

M.S.S. κατά Βελγίου και Ελλάδας της 21-1-2011(αρ. Προσφ. 30696/09), διαθέσιμη στο <https://hudoc.echr.coe.int/#%7B%22tabview%22:%5B%7B%22document%22:%5B%7B%22001-103050%22%7D%7D%7D>

Rahimi κατά Ελλάδα της 5-6-2011 (αρ. Προσφ. 8687/08), διαθέσιμη στο <https://hudoc.echr.coe.int/#%7B%22itemid%22:%5B%7B%22001-163386%22%7D%7D%7D>

Vilvarajah κ.α. κατά Ην. Βασιλείου της 30-10-91 (αρ. προσφ. 13163/87 και άλλες 4εις), διαθέσιμο στο <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22itemid%22:%5B%7B%22001-57713%22%7D%7D%7D>

Soering κατά Ην. Βασιλείου της 7-7-1989, (αρ. προσφ. 14038/88), διαθέσιμο στο <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%7B%22001-57619%22%7D%7D%7D>

Tyrer κατά Ην. Βασιλείου της 25-04-78 (αρ. προσφ. 5856/72), διαθέσιμο στο <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22itemid%22:%5B%22001-57587%22%5D%7D>

R.T. κατά Ελλάδα της 11-2-2016 (αρ. προσφ. 5124/11), διαθέσιμο στο <https://www.asylumlawdatabase.eu/en/content/ecthr-r-t-v-greece-application-no-512411-11-february-2016>

Sakir κατά Ελλάδα της 24-3-2016 (αρ. προσφ. 48475/09), διαθέσιμο στο <https://hudoc.echr.coe.int/#%7B%22itemid%22:%5B%22001-167610%22%5D%7D>

S.D κατά Ελλάδα της 11-6-2009 (αρ. προσφ. 53541/07), διαθέσιμο στο <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-166053%22%5D%7D>

B.A.C. κατά Ελλάδα της 13-5-2016 (αρ. προσφ. 11981/15), διαθέσιμο στο <https://hudoc.echr.coe.int/#%7B%22tabview%22:%5B%22document%22%5D,%22itemid%22:%5B%22001-167806%22%5D%7D>

R.U. κατά Ελλάδα της 7-9-2011 (αρ. προσφ. 2237/08), διαθέσιμο στο <https://www.asylumlawdatabase.eu/en/content/ecthr-ru-v-greece-application-no-223708>

H.A. και λοιποί κατά Ελλάδα της 28-2-2019 (αρ. προσφ. 19951/16), διαθέσιμο στο <https://hudoc.echr.coe.int/#%7B%22itemid%22:%5B%22001-218904%22%5D%7D>

E.K κατά Ελλάδα της 14-1-2021 (αρ. προσφ. 73700/13), διαθέσιμο στο <https://hudoc.echr.coe.int/#%7B%22tabview%22:%5B%22document%22%5D,%22itemid%22:%5B%22001-207587%22%5D%7D> και <https://www.echrcaselaw.com/apofaseis-edda/i-ellipsi-elegxoy-tis-nomimotitas-tis-kratisis-paraviase-to-dikaiwma-stin-proswpiki-elftheria-veltwn-oi-sinthikes-kratisis-se-sinoriakoys-stathmoys/>

Safi κ.α. κατά Ελλάδα της 7-7-2022 (αρ. προσφυγής 5418/15), διαθέσιμο στο <https://hudoc.echr.coe.int/#%7B%22tabview%22:%5B%22document%22%5D,%22itemid%22:%5B%22001-218512%22%5D%7D> και <https://www.echrcaselaw.com/apofaseis-edda/i-ellada-apozimionei-me-330-000-evro-prosfiges-gia-paraviasidikaiomatos-sti-zoi-kai-ekseftelistiki-metaxeirisi-thanatos-11-atomon-apo-vithisi-alieftikou-skafous-kai-ekseftelistikos-somatikos-elegxo/>

Alkhatib κ.α. κατά Ελλάδα της 16-01-2024 (αριθ. προσφ. 3566/16), διαθέσιμο στο <https://hudoc.echr.coe.int/#%22itemid%22:%22001-230249%22>] και <https://www.echrcaselaw.com/apofaseis-edda/thanatos-epivati-skafous-pou-metefere-paranoma-metanastes-meta-apo-sinexis-pirovolismous-tou-limenikou-katadiki-tis-elladas-gia-ellipi-erevna-kai-tu-dikaiomatos-sti-zoi/>

B.Y. κατά Ελλάδα της 26-01-2023 (αρ. προσφ. 60990/14), διαθέσιμο στο <https://hudoc.echr.coe.int/#%22itemid%22:%22001-222656%22>] και <https://www.echrcaselaw.com/mi-kategoriopoihmeno/ellipiskaiapanotelesmatikierevnaseipothesisyllipsiskaiekdosistourkoukatadikitiselladasiaparaviasitoudiadikastikouskeloustouarthrou3/>

E.F. κατά Ελλάδα της 05-10-2023 (αρ. προσφ. 16127/20) διαθέσιμο στο <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22fulltext%22:%2216127/20%22,%22documentcollectionid%22:%22JUDGMENTS%22,%22DECISIONS%22,%22itemid%22:%22001-228126%22>] και <https://www.echrcaselaw.com/apofaseis-edda/ellipis-iatriki-perithalpsi-se-profiga-pasxousa-apo-hiv-mazi-me-apanthropes-sinthikes-se-ellinikous-katavlistismous-katadiki-gia-apanthropi-kai-ekseftelistiki-metaxeirisi/>

M.L. κατά Ελλάδα της 23-11-2023 (αρ. προσφ. 8386/20), διαθέσιμο στο <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22fulltext%22:%228386/20%22,%22itemid%22:%22001-229018%22>] και <https://www.echrcaselaw.com/apofaseis-edda/apanthropes-sinthikes-diaviosis-gia-egkimonousa-sto-kentro-ipodoxis-samou-paraviasi-tou-arthrou-3-tis-esda/>

D.S. κατά Ελλάδα της 30-11-2023 (αριθ. προσφ. 2080/19), διαθέσιμο στο <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22fulltext%22:%222080/19%22,%22itemid%22:%22001-229156%22>] και <https://www.echrcaselaw.com/apofaseis-edda/ekseftelistikes-sinthiles-diaviosis-allodapis-se-katavlistismo-tis-samou-katadiki-tis-elladas/>

T.K. κατά Ελλάδα της 18-01-2024 (αριθ. προσφ. 16112/20), διαθέσιμο στο <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22tabview%22:%22document%22,%22itemid%22:%22001-230296%22>] και <https://www.echrcaselaw.com/apofaseis-edda/anilikos-xarakteristike-enilikas-se-katavlistismo-metanaston-katadiki-tis-elladas-gia-ellipsi-diadikastikon-eggiiseon-gia-ton-prosdiorismo-ilikias-kai-gia-ekseftelistikes-sinthikes/>

O.R. κατά Ελλάδα της 23-01-2024 (αριθ. προσφ. 24650/19), διαθέσιμο στο <https://hudoc.echr.coe.int/#%22itemid%22:%22001-230316%22>} και <https://www.echrcaselaw.com/apofaseis-edda/asinodeftos-anilikos-aiton-asilo-emeine-xoris-stegi-kai-prostasia-apo-tis-arxes-gia-eksi-mines-katadiki-elladas-gia-apanthropi-kai-ekseftelistiki-metaxeirisi/>

W.S. κατά Ελλάδα της 23-05-2024 (αριθ. προσφ. 65275/19), διαθέσιμο στο <https://hudoc.echr.coe.int/#%22fulltext%22:%2265275/19%22,%22itemid%22:%22001-233739%22>} και <https://www.echrcaselaw.com/apofaseis-edda/ekseftelistikes-sinthikes-diaviosis-asinodeftou-pou-zitouse-asilo-kai-epasxe-apo-psora-katadiki-elladas/>

N.N. κ.α. κατά Ελλάδα της 19-12-2024 (αρ. προσφ. 59319/19 και 3 άλλες), διαθέσιμο στο <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22fulltext%22:%2259319/19%22,%22itemid%22:%22001-238569%22>}

M.A. κ.α. κατά Ελλάδα της 3-5-24 (αρ. προσφ. 15192/20 και 3 άλλες) διαθέσιμο στο <https://ihaverights.eu/wp-content/uploads/2024/10/CASE-of-M.A.-AND-OTHERS-v.-GREECE-ECHR.pdf>

T.A. κ.α. κατά Ελλάδα της 3-10-2024 (Αρ. προσφ. 15293/20 και 3 άλλες), διαθέσιμο στο <https://ihaverights.eu/wp-content/uploads/2024/10/CASE-OF-T.A.-AND-OTHERS-v.-GREECE-1.pdf>

A.R.E. κατά Ελλάδα της 7-1-24 (αριθ. προσφ. 15783/21), διαθέσιμο στο <https://hudoc.echr.coe.int/#%22itemid%22:%22001-238636%22>}

G.R.J. κατά Ελλάδα (αρ. προσφ. 15067/21), διαθέσιμο στο <https://hudoc.echr.coe.int/#%22tabview%22:%22document%22,%22itemid%22:%22001-240283%22>}

Δικαστήριο Ευρωπαϊκής Ένωσης

C-411/10 και C-493/10, N. S. κατά Secretary of State for the Home Department και M. E. κ.λπ. κατά Refugee Applications Commissioner και Minister for Justice, Equality and Law Reform, διαθέσιμο στο https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:62010CJ0411_SUM

Εθνική Νομοθεσία

Π.Δ. 114/2010, ΦΕΚ Α' 195/22.11.2010.

<https://www.kodiko.gr/nomothesia/document/381327/p.d.-114-2010>

Νόμος 3907/2011, ΦΕΚ Α' 7/26.01.2011.

<https://www.kodiko.gr/nomothesia/document/129081/nomos-3907-2011>

Π.Δ. 220/2007, ΦΕΚ Α' 251/13.11.2007.

<https://www.kodiko.gr/nomothesia/document/398259/p.d.-220-2007>

Διαδικτυακές πηγές

<https://jmce.gr/portal/2021/07/12/kanonismos-doyvlino-iii/>

<https://www.lawspot.gr/nomika-nea/doyvlino-iii-kai-prosfygiki-krisi-poio-kratos-einai-ypeythyno-gia-na-exetazei-tis>

Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες (2024), Κοινό Δελτίο Τύπου.

<https://gcr.gr/el/news/press-releases/item/ekatontades-asynodeyta-paidia-se-mi-asfaleis-zones-anagki-gia-amesi-energopoiisi-tis-metegkatastasis/>

Ευρωπαϊκή Επιτροπή

https://home-affairs.ec.europa.eu/policies/migration-and-asylum/pact-migration-and-asylum_el